

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА**

Факультет психології, соціальної роботи та спеціальної освіти
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на тему:

**ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОМАНДИ СУПРОВОДУ
З ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ SMART-ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ
ДИТИНИ З ОСВІТНІМИ ТРУДНОЩАМИ**

Студентки 2 курсу,
групи СПІНм-1-24-1.4з,
другого (магістерського) рівня
галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 016 Спеціальна освіта
освітньої програми 016.00.03
Стратегії і практики інклюзивного навчання
Салюк Світлани Іванівни

Використання чужих ідей,
результатів і текстів мають посилання
на відповідне джерело

(підпис студента) _____
(ініціали, прізвище)

Науковий керівник: О.В. Мартинчук
доктор педагогічних наук;
проф., завідувач кафедри спеціальної та
інклюзивної освіти

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Допуск до захисту
Перед ЕК

О.В. Мартинчук,
Завідувач кафедри спеціальної
та інклюзивної освіти

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

м. Київ – 2025 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОМАНДИ СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСВІТНІМИ ТРУДНОЩАМИ.....	9
1.1. Особливості формування та реалізації SMART-цілей у міжнародному та українському освітньому середовищі.....	9
1.2. Аналіз досліджень з проблеми підвищення компетентності команди супроводу дитини з освітніми труднощами.....	18
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. СТАН СФОРМОВАНOSTІ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОМАНДИ СУПРОВОДУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ SMART-ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ОСВІТНІМИ ТРУДНОЩАМИ	32
2.1. Методика дослідження стану обізнаності команди супроводу щодо особливостей формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.....	32
2.2. Результати дослідження стану обізнаності команди супроводу щодо особливостей формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.....	36
Висновки до другого розділу.....	66
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОМАНДИ СУПРОВОДУ З ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ SMART-ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ОСВІТНІМИ ТРУДНОЩАМИ	68
3.1. Програма професійного розвитку команди супроводу з формування та реалізації SMART-цілей дитини з освітніми труднощами.....	68
3.2. Методичні рекомендації щодо реалізації програми професійного розвитку команди супроводу з формування та реалізації SMART-цілей дитини з освітніми труднощами.....	75
Висновки до третього розділу.....	84
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність дослідження. З кожним роком збільшується кількість дітей з особливими освітніми потребами в закладах освіти, яким потрібна висококваліфікована допомога команди супроводу для вдалої адаптації до освітнього середовища та впевненого подолання освітніх труднощів, що зумовлені особливими освітніми потребами. Оскільки виклики стоять перед командою супроводу не прості, то ж і послідовність дій має бути не лише ґрунтовно продуманою, але й детально визначеною. І помічним у цьому питанні може бути закордонний досвід формування актуальних цілей за принципом цілепокладання SMART, який використовується з 1981 року для керівників та менеджерів компаній задля покращення стратегій управління (George T. Doran).

З часом цю технологію почали застосовувати в освітній сфері для формулювання навчальних цілей і завдань, відповідні розділи яких передбачені в індивідуальних навчальних планах та програмах розвитку дітей з ООП в Польщі, США та інших країнах. Саме формулювання та реалізація актуальних цілей розвитку дитини (які визначаються в ході проведення детального експертного оцінювання та консультування всіх учасників команди супроводу) є найважливішим моментом, який робить інклюзію особистісно-орієнтованою, а працю всієї команди супроводу – цілеспрямованою. SMART-цілі визначаються досить конкретно / деталізовано, можуть бути довгостроковими або короткостроковими, або взаємодоповнювати одна одну і стають чітким алгоритмом послідовності спільних дій всієї команди супроводу, вказуючи тим самим кожному учаснику на його персональну задачу у плані долаття найважливіших перешкод для розвитку дитини та її підтримки.

Варто зауважити, що при формулюванні цілей і завдань необхідно дотримуватися певних вимог. На думку основоположника терміну SMART George T. Doran, цілі повинні відповідати таким критеріям: 1) “specific” – конкретний (що необхідно досягнути); 2) “measurable” – вимірюваний (як

буде вимірюватися результат); 3) “achievable” – досяжний (за рахунок чого можна досягнути цілі); 4) “relevant” – актуальний (визначення істинності цілі); 5) “time-bound” – обмежений часом/співвіднесення з конкретним строком (визначення часового проміжку, по закінченні якого ціль має бути досягнута).

Значний внесок у дослідження щодо використання навчальних цілей або завдань у країнах європейського співтовариства зробили D. Schunk, M. Caldarella, Ch. Kaufman, H. Bradby, E. Zimmermann, J. Martins, T. Moreira, J. Cunha, J. Carlos та інші.

В Україні цією проблемою опікуються С. Ганевіч, Н. Заплатинська, А. Компанець, І. Луценко, Т. Скрипник та ін. У науково-методичних працях розкрито питання алгоритму правильності визначення та поетапного опису довготривалих цілей, а також відповідних короткотривалих завдань, відстеження динаміки змін розвитку дитини, пріоритетність у сферах розвитку (безпека життя, комунікативні навички, соціальні навички, самостійність, академічні навички).

Разом з тим, широке впровадження технології цілепокладання у практику психолого-педагогічного супроводу в Україні залишається обмеженим. Це зумовлено відсутністю у вітчизняних нормативно-правових документах окремих розділів або положень, що регламентують формулювання довгострокових цілей і короткострокових завдань, а також браком належного досвіду й традиції застосування цієї технології. Додатковими чинниками виступають недостатня підготовка фахівців у сфері практичного використання цілепокладання, обмеженість науково-методичних матеріалів та потреба в адаптації зарубіжних напрацювань до українського освітнього контексту. Через це SMART-технологія не є загальноприйнятою у користуванні, а рівень обізнаності педагогів щодо можливості покращення якості інклюзивного навчання завдяки такому методу вкрай низький (Т. Скрипник). Зважаючи на це, існує проблема підвищення кваліфікації учасників команди психолого-педагогічного

супроводу для формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Ми передбачаємо, що розроблені нами програма професійного розвитку та методичні рекомендації сприятимуть підвищенню обізнаності учасників освітнього процесу та поширенню досвіду щодо використання SMART-цілей, а також активному залученню педагогів до користування цією технологією в інклюзивному освітньому середовищі.

Мета дослідження: теоретично й емпірично обґрунтувати і розробити програму професійного розвитку команди супроводу з формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами в інклюзивному освітньому середовищі.

Відповідно до мети визначено **завдання:**

1. Визначити особливості формування та реалізації SMART-цілей у міжнародному та українському освітньому середовищі.
2. Здійснити теоретичний аналіз проблеми підвищення компетентності команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.
3. Розробити діагностичний інструментарій та визначити рівень сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.
4. Розробити програму професійного розвитку команди супроводу з формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами та методичні рекомендації щодо її реалізації.

Об'єкт дослідження: підвищення компетентності команди супроводу з формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.

Предмет дослідження: програма професійного розвитку команди супроводу з формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.

Теоретико-методологічні засади дослідження: концептуальні положення про спрямованість освітнього процесу на особистісний розвиток дитини (І. Бех, С. Максименко, В. Синьов та ін.); концепція цілісного підходу, що лежить в основі інтеграції в соціум всіх верств населення, у тому числі осіб з особливими освітніми потребами, яка уможливорює шлях до реалізації прав і можливостей для кожної людини, зокрема передбачає рівний доступ до здобуття якісної освіти (Декларація ООН про соціальний розвиток); теоретико-методологічні засади розбудови інклюзивної освіти в Україні (В. Засенко, А. Колупаєва, О. Таранченко та ін.); теорія включення, яка ґрунтується на визнанні та повазі індивідуальних людських відмінностей (Т. Бут, К. Рейсвейк, Саламанська декларація); концептуальні положення розвитку освіти в Україні (концепція Нової української школи, Закон України «Про освіту»); підходи до формування індивідуальної освітньої траєкторії дитини з урахуванням її потреб і можливостей, що акцентують на гнучкості та персоналізації освітнього процесу (Концепція розвитку інклюзивної освіти в Україні, 2010; Національна стратегія розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року); концепція цілепокладання та технологія SMART-цілей, яка забезпечує конкретність, вимірюваність, досяжність, релевантність та визначеність у часі завдань розвитку дитини (Е. Локк, Г. Латам, Р. Мейєр).

Для досягнення мети і розв'язання поставлених завдань використано такі **методи наукового дослідження:** *теоретичні методи:* аналіз, систематизація, узагальнення навчально-методичної літератури та наукових

п

у

б

л

і

к

результатів дослідження з метою розроблення програми професійного розвитку КС з формулювання та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з ООП; *емпіричні методи*: анкетування фахівців інклюзивно-ресурсних центрів та педагогів закладів освіти з метою визначення рівня сформованості компетентності команди супроводу у сфері формування й реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами; *математичні методи*: математичні методи обробки інформації (кількісний аналіз); метод аналізу та обробки даних: узагальнення та інтерпретація результатів анкетування (якісний аналіз).

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота здійснювалась на базі КУ «Грицівський інклюзивно-ресурсний центр» та закладів освіти Грицівської громади Шепетівського району Хмельницької області.

Елементи наукової новизни полягають в узагальненні закордонного та українського досвіду щодо особливостей формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами; теоретичному аналізі проблеми підвищення компетентності команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами, що дозволяє визначити чинники та умови ефективності їхньої діяльності; розробці підходів до впровадження технології цілепокладання (SMART-цілей) у практику психолого-педагогічного супроводу дітей з освітніми труднощами; обґрунтуванні значення міждисциплінарної взаємодії членів команди супроводу у підвищенні результативності формування та реалізації індивідуальних освітніх цілей.

Практичне значення дослідження полягає у розробленні програми професійного розвитку для команди супроводу, спрямованої на формування та реалізацію SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами. Запропонована програма може бути використана у діяльності інклюзивно-ресурсних центрів, закладів загальної середньої та спеціальної освіти, а

також для підвищення компетентності педагогів і фахівців команди супроводу.

Апробація результатів. Основні положення і результати дослідження представлено на: студентській науково-практичній конференції «Перші кроки у науку» Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ (06.11.2025). Підготовлено та опубліковано у співавторстві з науковим керівником тези до матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) «Сучасний дизайн інклюзивного навчання: успішні українські та зарубіжні практики» (м. Київ, 11.11.2025).

Проведено дві освітні зустрічі з педагогами Опорного закладу освіти «Грицівський ліцей» за темами: семінар-практикум для вчителів-предметників 5 класу за темою «Модифікація освітніх програм для особи з інтелектуальними труднощами 4 рівня підтримки із застосуванням технології SMART» (селище Гриців Хмельницької області, 30.10.2025), тренінг для асистентів та вчителів-класоводів «Технологія розроблення ІПР з опорою на SMART підхід» (селище Гриців Хмельницької області, 18.09.2025).

Структура магістерської роботи.

Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до них, загального висновку, 4 додатків (34 сторінки), списку використаних джерел (50 найменувань, з них –15 іноземною мовою, 8 - Інтернет-сайтів). Повний обсяг роботи становить 125 сторінок, основний текст викладений на 87 сторінках. Робота містить 3 таблиці і 27 рисунків на сторінках основного тексту.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОМАНДИ СУПРОВОДУ ДИТИНИ З ОСВІТНІМИ ТРУДНОЩАМИ

1.1. Особливості формування та реалізації SMART-цілей у міжнародному та українському освітньому середовищі

Аналіз зарубіжного та українського досвіду свідчить, що дитина з особливими освітніми потребами (далі – ООП) здатна до успішного подолання освітніх труднощів, зумовлених особливостями її психофізичного розвитку, за умови надання їй якісного психолого-педагогічного супроводу у закладі освіти командою фахівців, які мають чіткий та детальний план дій. Шляхи організації та досягнення ефективної роботи команди супроводу (далі – КС) дитини в особистісно-орієнтованому напрямі є найважливішим питанням інклюзії. Помічним у цьому може стати закордонний досвід формування актуальних цілей за принципом цілепокладання SMART.

Провідні зарубіжні науковці у сфері інклюзивної освіти (Т. Logeman, J. Derpeleer, D. Harvey) надали практичні поради щодо організації діяльності команди супроводу з постановки довготривалих SMART-цілей, де наголошується на таких основних аспектах:

- до КС, окрім фахових спеціалістів та педагогічних працівників, обов’язково мають входити батьки та учень (за доцільністю);
- КС створюється індивідуально для кожної дитини з ООП;
- необхідним є складання графіку нарад консультативно-педагогічної групи, а також організація додаткових зустрічей;
- обов’язкове дотримання формальних процедур, як то заздалегідь підготовлений порядок денний, протокол та результати оцінювання,

які мають надаватися для попереднього індивідуального ознайомлення усім учасникам КС [10].

Науковці у посібнику «Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі» [10] презентують алгоритм створення індивідуального освітнього плану (аналог української індивідуальної програми розвитку – далі ІПР), де ключовим моментом є формування широкої загальної мети і довготермінових цілей із подальшим виокремленням конкретних педагогічних завдань. На думку вчених, мета у вигляді твердження має бути позитивного характеру та відображати мрії учня, його родини та шкільного колективу. Наприклад: «Ми сподіваємося, що в майбутньому Джеремі житиме самостійно. Ми також бажаємо, що він буде самостійним, що матиме хороші стосунки з членами місцевої громади і що вони його підтримуватимуть. Ми мріємо про те, що в Джеремі буде цікава робота та роботодавець цінуватиме його внесок до спільної справи. Ми б хотіли, щоб Джеремі жив активним і насиченим соціальним життям, мав близьких друзів, щоб його пов'язували міцні й тривалі стосунки з дорогими йому людьми, чиє товариство дарує йому радість» [10, с.129].

Аналіз наукових джерел (O'Brien та Pier Point) показав, що для формулювання мети варто запропонувати батькам дати відповіді на запитання:

1. Чим подобається займатися учневі? Чи має така діяльність певне значення для його/її майбутнього?
2. Про яке майбутнє мріє учень?
3. Про яке майбутнє мріють батьки?
4. Чим би ви хотіли, щоб учень займався після закінчення школи?
5. Чим би ви хотіли, щоб учень займався в дорослому віці?
6. З чого складається щасливе й повне життя? Як ви вважаєте, що допоможе учневі жити таким життям, коли він подорослішає?
7. Чи є обставини, які можуть завадити учневі досягти своїх мрій? Як їх можна подолати?

Додатково до визначення загальної мети здійснюється підготовка узагальненої характеристики проведеного заздалегідь комплексного оцінювання, що охоплює формалізоване психологічне оцінювання, спостереження, аналіз учнівських робіт тощо. Приклад узагальнених результатів оцінювання представлено у додатку А.

На основі сформульованої та узгодженої всіма учасниками загальної мети обираються ті основні сфери (безпека життя, комунікативні навички, соціальні навички, самостійність, академічні навички), які надалі стануть складовою довготермінової цілі. Як зазначає Т. Loreman «довгострокові цілі визначають результат, якого передбачається досягти в роботі з учнем за тривалий період». Також він зауважує, що в більшості випадків для будь-якого учня з особливими освітніми потребами варто обмежитись 3 довготерміновими цілями [10, с.132].

У процесі визначення довготривалих цілей слід звертати увагу на:

- сильні сторони дитини, недоцільно працювати лише над тим, що вдається погано, одна ціль має бути спрямована на розвиток /покращення однієї із сильних сторін.
- період досягнення цілі;
- відображення в цілі бажаного результату навчальної діяльності учня;
- особистісну орієнтацію.

Лише після формулювання довготривалих цілей можна переходити до визначення короткотривалих завдань, які допоможуть реалізувати довготривалу мету загалом. Помічним у формуванні завдань буде відповідь на одне уточнююче запитання: *Якими діями дитина має продемонструвати досягнення поставленої довготривалої цілі?*

Наприклад: Довгострокова ціль:

Через 1 рік Федір буде відповідно реагувати на емоції інших людей до 80 % ситуацій в школі та вдома.

Завдання 1: Федір буде розпізнавати емоції за допомогою візуальних карток (5 емоцій з 10 поданих) на заняттях з психологом через 2 місяці.

Завдання 2: Федір буде зображувати мімічно 7 з 10 визначених емоцій самостійно на заняттях у психолога через 4 місяці.

Завдання 3: Федір зможе визначити 7 з 10 емоцій під час рольової гри чи модельованої ситуації або в казці чи мультику та визначити причину виникнення цієї емоції через 7 місяців

Завдання 4: Федір зможе відповідно до життєвої ситуації реагувати, проявляти необхідну емоцію у 80% випадках та реакцію через 12 місяців в повсякденному житті (С. Ганевіч).

Науковці (Т. Loreman, J. Deppele, D. Harvey) звертають увагу на те, що короткотривалі завдання чітко визначають способи досягнення цілей, але для вимірювання прогресу/успіху існують індикатори досягнення. Для розроблення індикаторів досягнення варто дати відповіді на запитання:

- чи існує вже подібний інструмент оцінювання (наприклад, стандартизований тест) або консультаційно-педагогічна група має його розробити, а також чи планується використовувати дані спостереження для вимірювання досягнутих успіхів;
- як часто передбачається проводити вимірювання прогресу дитини;
- на кого покладається відповідальність за проведення оцінювання;
- в який час упродовж дня має відбуватися вимірювання результатів;
- де має проводитися вимірювання успіху дитини в покращенні навичок, що входять до певної поведінкової задачі.

Наприклад: якщо довготермінова ціль для Джеремі полягає у тому, що він вдосконалив свої соціальні навички й рівень соціальної взаємодії вдома та у громаді, то завдання може бути сформульоване таким чином: До кінця року Джеремі обере два види позашкільної діяльності (наприклад, спортивні секції, членство в скаутській організації, гуртки за інтересами) та за власним бажанням візьме участь у 70 % заходів цих організацій. Для вимірювання успіху реалізації цього завдання визначено такі *індикатори досягнення*: До кінця триместру Джеремі вступить до двох позашкільних гуртків (на власний вибір). В отриманому календарному плані кожного з

них Джеремі (під наглядом батьків) записуватиме відвідані заходи, або ті, де він був відсутній. Щоб реалізувати цю поведінкову задачу, Джеремі має відвідати 70 % занять кожного гуртка. В окремому зошиті Джеремі щотижня робитиме короткі записи (по 3–4 речення) про свою діяльність у гуртку упродовж тижня. Ці записи буде використано як супровідну інформацію на доповнення до даних календарного плану [10, с.138-139].Р

Розлогий приклад закордонної індивідуальної програми розвитку наведено в Додатку Б.

Для зручнішого формулювання довгострокових цілей і короткострокових завдань доцільно враховувати міжнародний досвід, зокрема методику, яка передбачає візуальне кодування SMART-критеріїв за допомогою кольору. Кожному з п'яти компонентів SMART (конкретність, вимірюваність, досяжність, релевантність, обмеження в часі) присвоюється окремий колір. У результаті отримується кольорове речення з п'яти елементів, що дає змогу одразу відстежити цільовий контекст, індикатор успішності, рівень необхідної підтримки, часові рамки та відповідність завдання потребам (див. Додаток В).

Однією з ключових умов ефективного формулювання цілей для дитини з ООП є злагоджена робота команди психолого-педагогічного супроводу. Така командна взаємодія є можливою лише за наявності в команді лідера — координатора, який здійснює управлінсько-організаційний супровід процесу. На необхідність такої ролі вказують провідні українські науковці, зокрема Т. Скрипник, О. Мартинчук та ін. [14, 32, 33].

Зокрема, у дослідженнях зазначено, що в закладах освіти Великої Британії, Швеції, Чеської Республіки та інших європейських країн офіційно передбачено окрему посаду координатора з питань особливих освітніх потреб — SENCO (*Special Educational Needs Coordinator*). У Сполучених Штатах Америки ця функція розподілена між кількома посадами: вчитель спеціальної освіти (*special education teacher*), кейс-менеджер (*case manager*), а також адміністратор спеціальної освіти (*Administrator of Special*

Education), який виконує координаційно-управлінські функції [33, с.148]. Саме тому організація роботи КС має чіткий та продуманий поетапний алгоритм, головного організатора зустрічей робочої групи фахівців та окрему відповідальну особу з фаховою освітою, на противагу українській освітній системі.

Адже відповідно до вітчизняного Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу «... загальне керівництво Командою супроводу дітей з ООП покладається на директора або заступника директора з навчально-виховної роботи/вихователя-методиста, який несе відповідальність за виконання покладених на Команду завдань та розподіл функцій між її учасниками. Робота КС здійснюється в межах основного робочого часу працівників» [23]. Окрім цього передбачається лише визначення спільно з іншими учасниками КС рівня досягнення кінцевих цілей навчання, передбачених ІПР.

Н. Компанець та І. Луценко [9], досліджуючи проблему моделювання індивідуального розвитку, визначають теж важливість постановки цілей на рік та короткострокових завдань. Для формулювання цілей необхідні наступні дані:

- звіт команди фахівців;
- поточний рівень розвитку дитини;
- спостереження та характеристика з боку батьків.

Значний інтерес для нашого дослідження представляють публікації Т. Скрипник [28, 29, 30], яка виділяє об'єктивні і суб'єктивні чинники проблемного впровадження інклюзивної освіти, серед яких:

- невміння розробляти стратегію корекційно-розвивальної роботи й узгоджено її реалізовувати з урахуванням наявної та перспективної життєдіяльності дитини;
- брак розуміння і здатності організовувати командну роботу щодо супроводу дитини з ООП, за якої і фахівці між собою, з одного боку, і фахівці з батьками, з іншого, колегіально домовляються і

покроково досягають необхідних позитивних зрушень у процесі навчання і розвитку цієї дитини, при тому не руйнуючи можливості для повноцінного розвитку інших дітей [28,с.10].

Ці ж проблемні чинники впровадження інклюзивного навчання підтверджуються результатами дослідження якості інклюзивної освіти для дітей з ООП, проведеного на замовлення Державної служби якості освіти України в межах ініціативи «Система забезпечення якості освіти». Ініціатива реалізується у рамках проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) — проєкту міжнародної технічної допомоги, що виконується компанією Alinea International за фінансової підтримки Уряду Канади. Дослідження було проведено у грудні 2020 — січні 2021 року [5].

Зокрема, у звіті зазначено, що батьки дітей з ООП висловлюють занепокоєння щодо змісту навчальних програм, які, на їхню думку, є нелогічними, неіндивідуалізованими та не враховують реальні можливості, інтереси й здібності дитини. У деяких випадках дітям з ООП не пропонують вивчення іноземних мов, музичного мистецтва, фізичної культури тощо. Подекуди в інклюзивних класах застосовуються програми, розроблені для спеціальних закладів освіти, що, у свою чергу, призводить до знеособлення навчального процесу та втрати його особистісної орієнтації [5].

На найважливішому моменті, який робить інклюзію особистісно орієнтованою, також наголошує і Т. Скрипник – це саме формулювання цілей з урахуванням закордонного досвіду цілепокладання SMART, пропонуючи замінити наявні узагальнені, шаблонні формулювання на конкретні особисті приклади, попередньо з'ясувавши в чому саме має труднощі дитина та як можна поетапно це виправити. Т. Скрипник розробила варіант з опорою на структуру закордонних освітніх документів, в якому окремими пунктами виведено оцінку розвитку дитини з уточненням на сильні сторони та бар'єри в навчанні, а також актуальні цілі за пріоритетними напрямками, покроковим досягненням мети та обов'язково планом дій кожного учасника [29].

Структура Індивідуальної програми розвитку

I. Загальні відомості:	
ПІБ дитини:	Вік: Клас/група:
ПІБ фахівців супроводу:	
Завуч/методист	
Учитель/вихователь	
Педагог супроводу (асистент учителя/помічник вихователя)	
Психолог	
Логопед	
Корекційний педагог закладу (дефектолог)	
Інструктор з фізкультури	
Музичний керівник	
Батьки дитини	
Інші фахівці: корекційний педагог, який займається з дитиною поза освітнім закладом, лікар (невролог, сімейний лікар, психіатр), який спостерігає дитину та призначає їй медикаменти	
II. Оцінка розвитку дитини:	
Актуальний стан розвитку дитини	
Бар'єри в навчанні	
Сильні аспекти дитини	
Актуальні потреби дитини	
III. Створення безбар'єрного середовища:	
Режим перебування дитини у школі	
Адаптація освітнього середовища (структуроване навчання, візуальна підтримка)	
IV. Актуальні ЦІЛІ: (за такими пріоритетними напрямками, як: безпека, соціальний розвиток, комунікативні навички, поведінка, ігрові та навчальні навички, самостійність, саморегуляція). МЕТА 1. Рівень актуального розвитку потреби, яка знаходиться в центрі уваги. Покрокове досягнення мети. Алгоритм діяльності кожного учасника групи супроводу. (Інші цілі, за цією ж схемою)	
V. МОНІТОРИНГ РОЗВИТКУ ДИТИНИ	
VI. Порядок зустрічей групи супроводу	

Рис. 1.1. Структура індивідуальної програми розвитку за Т. Скрипник (джерело: Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навч.-метод. посіб. Серія «Інклюзивна освіта: крок за кроком». Київ, 2015. С. 78).

Аналіз змісту посібника «Планування, спрямоване на кожного учня» за редакцією А. Паливоди свідчить, що цілепокладання за технологією SMART, описане в ньому, може слугувати ефективною основою для індивідуального планування — за умови використання відповідного шаблону (див. рис. 1.2).

Індивідуальні очікувані результати навчання можуть ефективно формулюватися за критеріями SMART, які забезпечують структурованість і

зрозумілість навчальних завдань для учнів з особливими освітніми потребами:

S – Specific (конкретність): індивідуальне навчальне завдання формулюється чітко й однозначно, без подвійного тлумачення.

M – Measurable (вимірюваність): завдання побудоване так, щоб можна було описати очікувані результати навчання та об'єктивно оцінити досягнення учня.

A – Achievable (досяжність): завдання є реалістичним і посильним для конкретного учня з урахуванням його індивідуальних можливостей.

R – Relevant (актуальність): завдання має значущість для дитини, відповідає її освітнім потребам, інтересам або цілям розвитку.

T – Time-related (визначеність у часі): завдання передбачає досягнення результату в межах конкретного терміну, зазвичай — протягом одного навчального року.

Орієнтовний шаблон для написання ІОР за методикою SMART
<i>[Учень] [дієслово в майбутньому часі] [що/яким чином] [за якими критеріями] [де] [за який термін].</i>
<i>Розпличасте формулювання ІОР</i> Кейтлін покращить свої навички функціонального читання. <i>Формулювання ІОР відповідно до критеріїв SMART</i> До кінця червня 2010 року на уроках англійської мови й літератури в 9 класі Кейтлін самостійно читатиме щоденну газету й знаходитиме потрібну інформацію (відповідно до завдання вчителя) на 90% правильно.
<i>Розпличасте формулювання ІОР</i> Саймон вдосконалив свої соціальні навички. <i>Формулювання ІОР відповідно до критеріїв SMART</i> До кінця червня 2010 року під час 10-хвилинної гри з друзями-ровесниками Саймон тричі робитиме хід відповідно до своєї черги й демонструватиме таку поведінку впродовж 5 наступних днів.

Рис. 1.2. Цілепокладання за технологією SMART за А. Паливодою
(джерело: Планування спрямоване на кожного учня: посібник з розроблення та впровадження індивідуальних навчальних планів: посіб. Київ: Паливода А.В., 2012. 86 с.).

Аналіз змісту посібника М. Порошенко [21] засвідчує, що методика цілепокладання SMART представлена переважно на загальних засадах — як

один із можливих варіантів планування освітнього процесу. В алгоритмі наголошується лише на пріоритетності (ранжуванні) як довготривалих цілей, так і короткострокових завдань залежно від сфер діяльності. Не вказується, на жаль, і до якого розділу загальної ІПР доцільно долучити цю технологію.

Отже, узагальнюючи, можна стверджувати, що особливості формування та реалізації SMART-цілей у міжнародному та українському освітньому середовищі значною мірою зумовлюються як структурою документів, що регламентують розробку ІПР, так і наявністю окремої відповідальної особи з відповідною професійною підготовкою. Водночас важливим чинником є рівень міждисциплінарної взаємодії членів команди супроводу, методична підтримка педагогів і фахівців, а також доступність практичних інструментів для постановки та моніторингу досягнення цілей. Отже, ефективність застосування SMART-цілей визначається поєднанням нормативно-правового, організаційного та професійно-компетентнісного аспектів у системі психолого-педагогічного супроводу дітей з освітніми труднощами.

1.2. Аналіз досліджень з проблеми підвищення компетентності команди супроводу дитини з освітніми труднощами

Проблема підвищення компетентності команди супроводу дитини з освітніми труднощами є важливою у контексті інклюзивної освіти. Та першочергово варто наголосити на складі самої команди та її функціях відповідно до міжнародного та вітчизняного формату.

Аналіз міжнародного досвіду формування КС дає змогу виокремити низку спільних підходів, притаманних більшості країн, зокрема США, Великій Британії, Канаді та Польщі. Основною характеристикою є міждисциплінарний склад команди, до якої, як правило, входять такі фахівці: [37,44]

1. Батьки / опікуни
2. Вчитель класу
3. Спеціальний педагог / Вчитель спеціальної освіти або
постачальник послуг спеціальної освіти (special education teacher / SEN teacher)
4. Психолог / шкільний психолог
5. Соціальний працівник / соціальний педагог
6. Асистент вчителя / асистент дитини
7. Терапевти: логопед, мовний терапевт, ерготерапевт.
фізіотерапевт(SLP – speech-language pathologist)
8. Представники адміністрації школи
9. Лікар / педіатр (за потреби)
10. Представники служб зайнятості / кар'єрного супроводу (у старшій школі)

Саме на важливості такого складу акцентують фахівці Центру IRIS, коледжу Пібоді, Університету Вандербільта (Нашвілл, Теннессі) та Управління програм спеціальної освіти (OSEP) США, стверджуючи, що «кожна людина в команді ІЕР (*індивідуального освітнього плану*) має унікальні знання та досвід, що стосуються процесу ІЕР. Відсутність будь-кого з цих осіб створює потенційну втрату цих знань та досвіду, ставлячи під загрозу якість ІЕР та подальших послуг, що надаються. Як наслідок, здатність округу надавати FARE (*безпечні та пов'язані з дитиною послуги*) буде поставлена під загрозу» [44]. Такий підхід дозволяє врахувати різносторонній досвід та реальні потреби дитини (академічні, мовні, соціально-емоційні), а також утримувати сім'ю в центрі прийняття рішень — як найважливішого партнера. Саме тому велика увага і приділяється залученню батьків до активної участі як партнерів та ключових учасників, бо «вони дуже добре знають свою дитину та можуть розповісти про її сильні сторони та потреби, а також про свої ідеї щодо покращення освіти. Вони можуть запропонувати інформацію про те, як навчається їхня дитина, які її

інтереси та інші аспекти її життя, про які можуть знати лише батьки. Вони можуть вислухати, над чим, на думку інших членів команди, їхній дитині потрібно попрацювати в школі, та поділитися своїми пропозиціями. Вони також можуть повідомити, чи використовуються навички, яких дитина здобуває в школі, вдома» [36].

Зібрана команда професіоналів та батьків продовжує спільну роботу за визначеними напрямками. Обсяг завдань до виконання, на підставі аналізу закордонних джерел, можна структурувати за поданим нижче планом: [36-42].

Зміст роботи команди супроводу

1. *Оцінювання потреб дитини:*

- проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки;
- збір даних з різних джерел (спостереження, тести, думка вчителів та батьків);
- ідентифікація освітніх бар'єрів.

2. *Розробка індивідуальної програми розвитку (ІПР / IEP – Individualized Education Plan):*

- спільне формулювання цілей (часто за моделлю SMART);
- визначення стратегій, ресурсів та методик підтримки;
- встановлення системи моніторингу та оцінювання прогресу.

3. *Організація підтримки:*

- надання адаптацій, модифікацій та спеціальних послуг;
- впровадження диференційованого навчання;
- супровід дитини в соціальній інтеграції (позаурочні заходи, спілкування).

4. *Консультації, координація та супервізія:*

- регулярні зустрічі команди (раз на місяць/квартал);
- консультації для педагогів та батьків;
- супервізія та підтримка один одного (особливо при роботі зі складними випадками).

5. Професійний розвиток:

- участь у тренінгах з інклюзії, підтримки нейрорізноманіття;
- спільне навчання (interdisciplinary training).

6. Участь батьків:

- батьки не лише присутні — вони активні співрозробники й захисники, мають право запросити допомогу, оскаржувати рішення і використовувати правові запобіжники IDEA.

Узагальнюючи міжнародний досвід, можна стверджувати, що ефективність упровадження інклюзивної освіти значною мірою залежить від міждисциплінарного підходу до формування команди супроводу, а також від визнання батьків повноцінними партнерами та ключовими учасниками освітнього процесу. Саме вони, як представники інтересів дитини, найчастіше формулюють основну, довгострокову та бажану мету індивідуального розвитку.

Узагальнюючи ж структуру складу команди супроводу дитини з ООП в Україні відповідно до Положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами [24], визначаємо наступний орієнтовний перелік учасників КС:

1. директор закладу освіти або вихователь-методист закладу дошкільної освіти (координатор);
2. педагог/класний керівник/вихователь, який працює з дитиною;
3. асистент вчителя/вихователя;
4. асистент дитини з ООП (помічник у щоденних потребах);
5. практичний психолог;
6. соціальний педагог;
7. медичний працівник;
8. вчителі спеціальної освіти (де передбачено штатно): вчитель-дефектолог, вчитель-логопед;
9. фахівець–консультант ІРЦ;

10. батьки або інший законний представник;
11. представник команди раннього втручання (за потреби);
12. медичні фахівці (клінічний психолог, психіатр);
13. спеціалісти соціального захисту або служби у справах дітей;
14. інші – за ініціативою батьків та обґрунтованою потребою.

Такий склад команди супроводу передбачений офіційними документами, водночас дані дослідження якості інклюзивного навчання для дітей з ООП, впровадженого на замовлення Державної служби якості освіти України в рамках ініціативи «Система забезпечення якості освіти» [6], показують, що «на практиці директори формують команду супроводу залежно від кадрових можливостей, а не потреб дитини, виявлених під час комплексного оцінювання. Найбільша проблема для адміністрації шкіл – це кадрове забезпечення фахівцями зі спеціальної освіти (вчителями-логопедами, вчителями-дефектологами, вчителями-реабілітологами). В закладах освіти, в яких багато учнів з ООП, створюють команди супроводу на паралелях або індивідуально для кожного учня. В закладах, в яких декілька учнів, частіше створюють одну команду супроводу» [5].

Аналізуючи зміст Положень щодо роботи команди супроводу в обох редакціях [23, 24], структуруємо план роботи КС наступним чином відповідно до основних напрямів діяльності:

1. *аналіз освітніх потреб дитини з ООП*
 - на основі висновку ІРЦ,
 - спостереження, бесіди, діагностика;
2. *розроблення індивідуальної програми розвитку (ІПР)*
 - з урахуванням особливостей розвитку, навчання, поведінки;
 - визначення цілей, методів та форм підтримки;
3. *моніторинг та корекція ІПР*
 - періодичне оновлення цілей та методів;
 - визначення динаміки розвитку;
4. *координація між учасниками освітнього процесу*

- взаємодія педагогів, фахівців та батьків;
- проведення командних зустрічей;
- 5. *надання психолого-педагогічної та консультативної підтримки*
 - батькам, педагогам, дитині;
- 6. *оцінювання результатів супроводу*
 - проміжне та підсумкове оцінювання результатів навчання і розвитку.

З вищезазначеного випливає найголовніша невідповідність у складі команди супроводу, яка зумовлює низьку продуктивність та дієвість її роботи, – відсутність координатора з питань спеціальної освіти та значний брак фахівців зі спеціальної освіти у штатному розписі закладу освіти. При цьому батьки дитини з ООП здебільшого позиціонуються лише як законні представники, уповноважені підписувати документи та брати фактичну участь у процесі, проте не як активні суб'єкти, здатні впливати на формування та реалізацію освітньої траєкторії дитини.

Отже, відсутність необхідних фахівців та координатора з питань спеціальної освіти зумовлює потребу у цілеспрямованому підвищенні кваліфікації педагогічних працівників. Це, своєю чергою, визначає важливість звернення до нормативно-правового підґрунтя, яке регламентує процес професійного розвитку педагогів. Зокрема, Закон України «Про освіту» (ст. 18, п. 6) подає чітке визначення поняття «підвищення кваліфікації» як набуття особою нових та/або вдосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань [7]. Водночас у п. 6 Постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800 визначено, що «педагогічні і науково-педагогічні працівники можуть підвищувати кваліфікацію за різними формами, видами» [6]. Відповідно до зазначеної Постанови КМУ, можна виокремити такі види підвищення кваліфікації педагогічних працівників: курси, стажування, тренінги, семінари, вебінари, участь у конференціях, а також інші форми, що передбачають здобуття нових або вдосконалення наявних професійних

компетентностей. При цьому особливо наголошується на принципі безперервності процесу професійного розвитку, що відповідає сучасним вимогам інклюзивної освіти та необхідності посилення компетентності команди супроводу.

У контексті сучасних вимог до інклюзивного освітнього процесу особливої ваги набуває підвищення професійної компетентності фахівців команди психолого-педагогічного супроводу дітей з ООП. Одним із ключових напрямів такої підготовки є оволодіння методикою постановки SMART-цілей, що є фундаментом для ефективного планування індивідуального розвитку дитини та забезпечення міждисциплінарної взаємодії фахівців у процесі складання та реалізації ІПР. Міжнародний досвід слугує цінним джерелом ідей для вдосконалення системи професійного розвитку команди супроводу. Основними формами підвищення кваліфікації команди супроводу дітей з ООП за кордоном на прикладі США, Канади, Німеччини, Фінляндії, Великої Британії є:

1. Інтердисциплінарні тренінги (Interdisciplinary Team Training);
2. Модульні сертифіковані онлайн-курси (Modular e-Learning);
3. Коучинг на робочому місці (On-site Coaching);
4. Професійні навчальні спільноти (Professional Learning Communities, PLC);
5. Практичні майстер-класи та симуляції (Workshops & Simulation Training).

Можливість перейняти та адаптувати найкращий досвід закордонних колег забезпечують такі платформи:

- Центр належного вирішення спорів у спеціальній освіті, URL: https://cadreworks.org/events/maximizing-participation-entire-iep-team-for-better-student-outcomes-two-part-series?utm_source;
- Центр PACER, діяльність якого спрямована на покращення освітніх можливостей та підвищення якості життя дітей і молоді з інвалідністю та їхніх сімей, URL: [https://www.pacer.org/workshops/;](https://www.pacer.org/workshops/)

- Центр IRIS – національний центр, який займається покращенням результатів освіти для всіх дітей, особливо дітей з інвалідністю від народження до двадцяти одного року шляхом використання ефективних практик та втручань, що базуються на доказах, URL: <https://iris.peabody.vanderbilt.edu/uk/resources/iris-resource-locator/>;
- Платформа професійного навчання розроблена для тих, хто підтримує, навчає, працює або живе з людьми з аутизмом, Інтернет-модулі з питань аутизму (AIM) допомагають користувачам ознайомитися з тематичними дослідженнями, навчальними відео, провести попередню та наступну оцінку, провести обговорення з питаннями, виконати завдання тощо, URL: <https://autisminternetmodules.org/>

Кожна з форм підвищення кваліфікації передбачає сумісні тренінги для педагогів, психологів, логопедів, асистентів і батьків із фокусом на розробленні ІПР, формулюванні дієвих та пріоритетних SMART-цілей розвитку, вмінні злагоджено працювати всією командою, практичних кейсах для домовленостей між батьками та фахівцями, врахування позицій зацікавлених сторін та вирішення конфліктів. Всі формати підвищення кваліфікації доступні не лише фахівцям та освітянам, а також обов'язково і батькам як рівноправним учасникам КС.

Узагальнення зарубіжного досвіду сучасної освітньої практики країн Північної Америки та Західної Європи (США, Канада, Велика Британія, Фінляндія) свідчить про наявність чітко сформованих підходів до професійного розвитку учасників команди супроводу дітей з ООП. Визначальними характеристиками цих моделей є міждисциплінарність, практична спрямованість і персоніфікація навчальних траєкторій. Таким чином, зарубіжні підходи відзначаються комплексністю, гнучкістю та орієнтацією на результат. Вони можуть бути ефективно адаптовані до українських реалій, зокрема у межах системи післядипломної педагогічної освіти, для покращення якості надання інклюзивних освітніх послуг.

Освітні пропозиції сучасних українських форматів підвищення кваліфікації, відповідно до Постанови КМУ, охоплюють широкий спектр можливостей [6]. Серед цього різноманіття доцільно виокремити ті напрями, що безпосередньо сприяють підвищенню професійної компетентності педагогів та всієї КС, а також формуванню навичок цілепокладання за технологією SMART. Перелік пропозицій подано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

**Освітні ресурси для підвищення фахової компетентності
з цілепокладання в умовах інклюзивного навчання**

Назва освітньої пропозиції (ОП)	Основний зміст	Організація, яка надає ОП	Цільова аудиторія	Примітка
1.Вебінар «Якісний підхід до реалізації ІПР: визначаємо цілі й модифікації»	– Ознайомлення з ознаками, притаманними для якісної та не якісної ІПР; – розгляд сильних сторін учня / вихованця, на які варто опиратись при побудові психолого-педагогічного підходу та фіксації в ІПР; – акцентування уваги педагогів на особливості формування і побудови цілей пункту 12 в ІПР; – ознайомлення з підходом та побудовою довгострокових та короткострокових цілей для ІПР згідно з отриманими аналітичними	Платформа Всеосвіта	Вихователі закладів дошкільної освіти, асистенти вихователів, вчителі початкових і старших класів, асистенти вчителів, адміністративні працівники закладів освіти, практичні психологи, соціальні педагоги, дефектологи, корекційні педагоги	https://vseosvita.ua/webinar/yakisnyi-pidkhd-do-realizatsii-ipr-vyznachaiemo-tsili-i-modyfikatsii-1045.html

	даними на кінець I семестру; – надання практичних порад щодо організації роботи КППС над побудовою ІПР та постановкою якісних цілей.			
2. Курс «Участь батьків в організації інклюзивного навчання»	Ознайомлення з інформацією: – як і коли батькам потрібно звертатись по допомогу до спеціалістів, – як відбуватиметься інклюзивне навчання їхньої дитини, – як оцінюватимуть її особливі освітні потреби, – як спілкуватися зі шкільною адміністрацією і вчителями та емоційно не вигорати. Окрім лекцій, у курс включено інтерв'ю з батьками про їхній успішний і неуспішний досвід, помилки і лайфхаки щодо інклюзивного навчання.	Платформа EdEra	Батьки дітей з ООП. Будь-хто, хто хоче більше дізнатись про інклюзивне навчання	https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5151
3. Курс «Використання висновку ІРЦ для якісного написання Індивідуальної програми розвитку»	– Ознайомлення з інформацією про сфери розвитку; – формування вміння будувати цілі, орієнтуючись на висновок про	Платформа Рухосвіта	Педагогічні працівники	https://ruh.com.ua/category/inkluzia/

	комплексну оцінку розвитку; – активізація когнітивного потенціалу кожного педагогічного працівника при використанні висновку ІРЦ.			
4. Всеукраїнська науково-практична школа інклюзивної освіти Університету Грінченка (2021-2025 р.р.)	– Ознайомлення з методами, технологіями і стратегіями ефективного інклюзивного навчання дітей з різними особливими освітніми потребами; – розвиток навичок вибору та написання конкретних і актуальних цілей для дітей з аутизмом (2023)	Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти Київського столичного університету імені Бориса Грінченка	Педагоги інклюзивних закладів освіти, фахівці ресурсних та інклюзивно-ресурсних центрів, викладачі, науковці, студенти, аспіранти, докторанти і молоді учні.	https://kubg.edu.ua/prouniversitet/news/podiji/8076-vseukrainska-naukovo-praktychna-shkola-inkliuzyvnoi-osvity-yakisna-osvita-dlia-ditei-z-autyzmom-vyklyky-ta-resursy.html
5. Освітні вебіари Наталії Шнит «Інклюзія в дії»	– Ознайомлення з комплексними знаннями та практичними інструментами для створення ІПР; – Інформування про сенсорні стилі навчання та роль КС	Платформа «Твій простір»	Педагогічні працівники, асистенти, практичні психологи та соціальні педагоги, усі, хто бере участь у розробленні та впровадженні ІПР	https://tvoiashkola.online/vebinar-2405/
6. Комунікаційна платформа: «Написання ІПР: просто про складне»	– Ознайомлення зі структурою ІПР в деталях; – ознайомлення з особливостями адаптування та модифікування освітніх вимог; – розвиток умінь ставити цілі;	Міжнародний інститут інклюзії	Фахівці, які дотичні до інклюзивної дошкільної, повної загальної середньої освіти; спеціалізованої освіти; професійно-технічної освіти; фахової	https://www.facebook.com/100001120733628/videos/639353044682380/

	– ознайомленн я з особливостями формування критеріїв оцінювання; – робота з кейсами		передвищої освіта; вищої освіти;	
--	---	--	--	--

Основна частина інформації, представлена на цих платформах, орієнтована на освітян та вузькопрофільних фахівців. Переважна більшість курсів має пасивний характер і зосереджена переважно на теоретичному матеріалі, а доступ до них є платним. Разом із тим, освітні платформи забезпечують більш глибоке опрацювання питань психолого-педагогічного супроводу, дають можливість засвоїти базові поняття, зокрема: комплексне оцінювання, індивідуальна програма розвитку, алгоритм командної взаємодії з урахуванням SMART-моделі. Вони також сприяють формуванню в педагогічних працівників уміння якісно описувати сфери розвитку дитини, що є важливим для підготовки ІПР. Проте лише обмежена кількість освітніх ресурсів пропонує практичні інструменти, необхідні для безпосереднього створення та реалізації ІПР.

Успішний досвід практичного тренування тривалістю сім місяців щодо підвищення професійного розвитку було продемонстровано у дослідженні команди українських науковців Т. Скрипник, О. Мартинчук, Н. Софій та Ю. Найди [17], де було представлено тренінгову програму, у якій застосовувалися такі методи, як командні вправи, групові дискусії, виконання завдань у малих групах, відеоаналіз дій учасників, рефлексивно-аналітична діяльність та командний послідовний коучинг. Зазначена практико-орієнтована програма була адресована не лише педагогам, а й батькам дітей з ООП [17]. Результати якісного аналізу підтвердили значущість забезпечення якісного експертного коучингу, що дозволяє вчителям і батькам оволодівати навичками організації та надання компетентного командного супроводу.

Отже, сучасні онлайн-ресурси забезпечують достатню кількість теоретичного матеріалу для підвищення кваліфікації освітян – учасників команди супроводу, формуючи в них здатність застосовувати SMART-цілі у процесі планування розвитку дитини з ООП. Водночас ефективність цих знань значною мірою залежить від можливості їх практичного відпрацювання та впровадження під керівництвом досвідченого координатора. Саме поєднання теоретичної підготовки та практичного тренування сприятиме підвищенню якості освітніх послуг в інклюзивному середовищі.

Висновки до першого розділу

Нами здійснено комплексний теоретичний аналіз проблеми підвищення компетентності команди психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами у контексті формування та реалізації SMART-цілей. Узагальнення міжнародного та українського досвіду переконує, що ключовою умовою ефективної інклюзивної освіти є міждисциплінарна взаємодія фахівців, батьків та самої дитини, а також чітке планування її розвитку через конкретні, вимірювані й досяжні освітні цілі.

Проаналізовані наукові джерела доводять значущість побудови освітнього маршруту дитини на основі індивідуальної програми розвитку з чітко визначеними пріоритетними сферами, формалізованими довготривалими й короткостроковими цілями та прозорими індикаторами прогресу. Застосування SMART-підходу розглядається як ефективна методологія, що сприяє персоніфікації навчання, забезпеченню позитивної динаміки розвитку та підвищенню якості моніторингу досягнень дитини.

Встановлено, що у багатьох країнах із розвиненою системою інклюзивної освіти функціонують навчальні програми, професійні спільноти та координаційні посади (SENCO), які гарантують узгодженість та об'єктивність командної роботи у постановці та реалізації SMART-цілей.

В Україні організаційно-правові засади діяльності команди супроводу визначені, проте проблемним залишається кадрове забезпечення фахівцями спеціальної освіти, чітке розмежування функцій та практико-орієнтована підготовка учасників команди.

Сучасні українські освітні ресурси створюють умови для професійного розвитку педагогів у сфері інклюзії, проте переважна частина таких програм має теоретичний характер і не завжди забезпечує тренування навичок формулювання результативних SMART-цілей. Ефективність запровадження цієї технології залежить від можливості педагогів отримувати супервізійну підтримку, обмін досвідом і відпрацьовувати практичні кейси в реальній командній взаємодії.

Отже, теоретичний аналіз підтверджує, що підвищення компетентності команди супроводу щодо застосування SMART-цілей є важливим напрямом удосконалення інклюзивної практики. Успішне впровадження SMART-цілепокладання вимагає розвитку професійної культури педагогів, доступності методичного інструментарію, підвищення ролі батьків у процесі планування та впровадження системи підтримки фахівців через міждисциплінарне навчання й координацію дій команди.

РОЗДІЛ 2.
СТАН СФОРМОВАНOSTІ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОМАНДИ
СУПРОВОДУ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
SMART-ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ДИТИНИ
З ОСВІТНІМИ ТРУДНОЩАМИ

2.1. Методика дослідження стану обізнаності команди супроводу щодо особливостей формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами

Метою нашого емпіричного дослідження є визначення рівня сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.

Завдання констатувального етапу дослідження:

- розробити критерії та показники сформованості компетентності команди супроводу у сфері застосування SMART-цілей;
- підібрати та апробувати діагностичний інструментарій, адекватний меті й завданням дослідження;
- провести анкетування членів команди супроводу;
- здійснити аналіз і узагальнення одержаних даних із використанням відповідних методів кількісної та якісної обробки результатів;
- визначити рівень обізнаності та практичної готовності команди супроводу до формування й реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.

Для досягнення поставлених завдань було розроблено систему критеріїв та відповідних показників, що дають змогу здійснити якісну діагностику рівня сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами. Зокрема, до критеріїв було віднесено:

- **теоретико-когнітивний** (обсяг і глибина знань про сутність та алгоритм формування SMART-цілей);
- **практико-діяльнісний** (уміння застосовувати SMART-технологію у практичній діяльності, здатність коректно формулювати цілі й завдання розвитку дитини);
- **мотиваційно-ціннісний** (ставлення до процесу індивідуалізації навчання, усвідомлення значущості SMART-цілей для підвищення ефективності освітнього процесу).

Структура емпіричного дослідження представлена у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Структура емпіричного дослідження

Критерії	Показники	Методи дослідження
Теоретико-когнітивний	1. Розуміння сутності підходу до формування та реалізації SMART-цілей у контексті освітнього процесу 2. Розуміння алгоритму формування SMART-цілей у контексті освітнього процесу	Анкетування
Практико-діяльнісний	1. Уміння формулювати SMART-цілі розвитку дитини з освітніми труднощами 2. Уміння застосовувати SMART-підхід у практичній діяльності 3. Здатність інтегрувати SMART-цілі в індивідуальну програму розвитку та коригувати їх у процесі роботи	Анкетування

Мотиваційно-ціннісний	1. Ставлення до постановки та реалізації SMART-цілей як інструменту індивідуалізації навчання 2. Усвідомлення значущості SMART- підходу для розвитку дитини з освітніми труднощами. 3. Готовність і мотивація до участі в процесі постановки SMART-цілей у складі команди супроводу	Анкетування
------------------------------	---	-------------

Для цього етапу дослідження обрано анкетування, що не втрачає своєї вагомості в будь-якій сучасній формі [35]. На думку В. Ягупова «анкетування – це метод педагогічного дослідження за допомогою анкет, де анкета – впорядкований за змістом та формою набір завдань, підготовлених у вигляді опитувального листа [35, с. 136]. Велика українська енциклопедія подає визначення методу анкетування як «вид опитування, в ході якого використовується друкована чи електронна анкета як комунікаційний засіб зв'язку між дослідником та респондентом; оперативний метод збирання інформації» [20].

У нашому випадку, оскільки вибірку становлять малокомплектні заклади освіти всієї Грицівської громади Шепетівського району Хмельницької області, розташовані на значних відстанях один від одного, використання методу анкетування є найбільш доцільним і ефективним. Він забезпечує можливість організувати опитування у дистанційному форматі.

Серед переваг такого методу є:

- відсутність обмежень у часі (респондент має змогу обирати зручний для нього час та розмірковувати над запитаннями без обмежень у часі);
- психологічний комфорт (можливість надавати відповіді саме тоді, коли є бажання це робити);

- тривалість розмірковувань, що призводить до глибоких обґрунтованих відповідей;
- відсутність проблеми визначення місця анкетування.

Складність дистанційного анкетування полягає у тому, що не всі респонденти відгукуються на прохання надати відповіді на запитання анкети [18]. Водночас цей метод має і певні недоліки. Основним з них є суб'єктивність оцінювання, оскільки відповіді респондентів відображають їхні власні погляди, а не завжди реальний стан речей. Часто спостерігається тенденція до надання соціально бажаних відповідей або уникання критичних суджень.

Нами розроблено анкету, яка складається з чотирьох блоків. Кожен блок відповідає розробленим критеріям та показникам. До першого теоретико-когнітивного блоку було включено шість питань, що відображають рівень розуміння сутності підходу та алгоритму формування SMART-цілей. Наступний, практико-діяльнісний блок, охоплює показники, що характеризують уміння формулювати, застосовувати, інтегрувати та корегувати SMART-цілі в індивідуальній програмі розвитку; він представлений тринадцятьма питаннями. Третій, мотиваційно-ціннісний блок, містить сім питань, які дають змогу визначити рівень усвідомлення значущості SMART-підходу, ступінь мотивації до участі в процесі постановки цілей, а також рівень індивідуалізації навчання, що досягається завдяки використанню цього інструменту. Окремий блок, присвячений особистим даним, містить три питання, що дозволяють визначити посадовий статус і професійний досвід учасників дослідження. Загалом бланк опитування містить 29 запитань як відкритого типу, так і з варіантами відповідей чи шкалою оцінювання. Анкета представлена у додатку Г.

Результати проведеного дослідження будуть подані та проаналізовані у наступному параграфі.

2.2. Результати дослідження стану обізнаності команди супроводу щодо особливостей формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами

Вибірку склали педагогічні працівники закладів освіти Грицівської громади Шепетівського району Хмельницької області: один опорний заклад загальної середньої освіти та одна малокомплектна гімназія (16 осіб), педагогічні працівники закладів дошкільної освіти громади (2 особи), а також фахівці інклюзивно-ресурсного центру, які є постійними учасниками різних команд психолого-педагогічного супроводу (4 особи).

Більшість учасників (70%) мають значний загальний педагогічний досвід, проте водночас менший досвід роботи в інклюзивній сфері (55%), що підтверджується поданими діаграмами (Рис. 2.1 та 2.2.)

Стаж педагогічної діяльності
22 відповіді

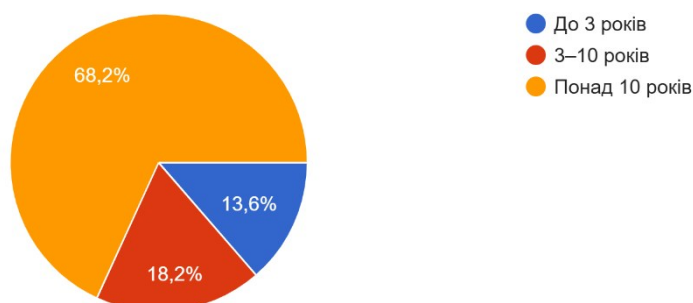

Рис. 2.1. Стаж педагогічної діяльності опитаних респондентів.

Стаж роботи у сфері інклюзивної освіти
22 відповіді

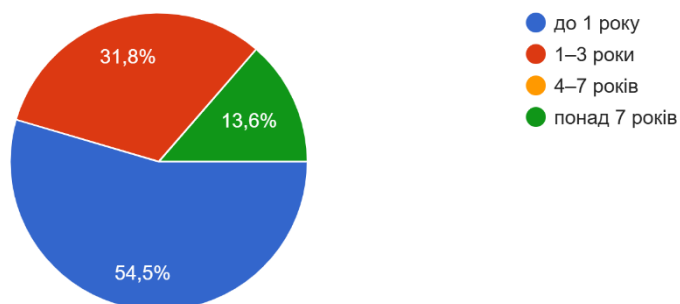

Рис 2.2. Стаж педагогічної діяльності у сфері інклюзивної освіти.

Аналіз результатів дослідження стану сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами за теоретико-когнітивним критерієм

Результати аналізу відповідей на перше запитання анкети «Чи можете Ви пояснити сутність SMART-підходу до постановки цілей та його значення в освітньому процесі?» свідчать, що більшість учасників (понад половину 59,1 %) мають лише загальне уявлення про SMART-підхід, без глибокого розуміння критеріїв і практичного застосування. Це свідчить про середній рівень теоретичної обізнаності, але низький рівень практичної компетентності. Близько третини педагогів (27,3 %) лише поверхнево знайомі з концепцією або не можуть її пояснити, що вказує на недостатню методичну підготовку та потребу в чітких прикладах використання SMART у плануванні індивідуальних цілей для дітей з ООП. Лише 1 із 11 респондентів (9,1 %) продемонстрував високий рівень володіння підходом, що дозволяє йому впевнено визначати критерії SMART і застосовувати їх у педагогічній діяльності. Це показує, що усвідомлене використання SMART-підходу залишається радше винятком, ніж звичним елементом практики. Відсоткове значення відповідей демонструє діаграма на рисунку 2.3.

Чи можете Ви пояснити сутність SMART-підходу до постановки цілей та його значення в освітньому процесі?

22 відповіді

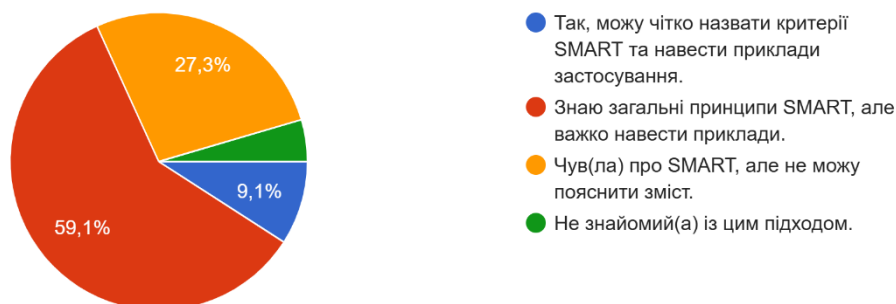

Рис.2.3. Розуміння сутності підходу до формування та реалізації SMART-цілей у контексті освітнього процесу.

Результати відповідей на наступне запитання першого теоретичного блоку «Чи згодні Ви з твердженням про те, що ціль — це індивідуальний очікуваний результат у засвоєнні знань, формуванні вмінь і навичок, поведінки учня?» показало, що абсолютна більшість учасників команди супроводу (100 %) одностайно погодилися із запропонованим твердженням (див. рис. 2.4).

Чи згодні Ви з твердженням про те, що ціль - це індивідуальний очікуваний результат у засвоєнні знань, формуванні вмінь і навичок, поведінки учня ?

21 відповідь

Рис. 2.4. Розуміння поняття цілі як індивідуально прогнозованого результату засвоєння знань, формування вмінь, навичок та поведінкових проявів учня.

Результати свідчать про високий рівень базового розуміння сутності педагогічної цілі, а також про усвідомлення зв'язку між навчальною метою та очікуваними результатами розвитку дитини. Такі результати демонструють, що фахівці чітко розуміють, що ціль — це не лише процес, а результат, спрямований на досягнення індивідуальних освітніх результатів, зокрема у сфері знань, умінь і поведінкових змін. Отже, педагогічна спільнота має спільне концептуальне бачення поняття “ціль”, що створює сприятливе підґрунтя для впровадження SMART-підходу у практику роботи команди супроводу.

Аналіз результатів відповідей на запитання, що стосувалося визначення твердження, яке найбільш повно відображає сутність технології SMART, показав, що більшість респондентів (54,5 %) вважають її процесом формування перспективних цілей і завдань розвитку дитини, тобто пов'язують передусім із плануванням напрямів розвитку. Це свідчить про загальне розуміння стратегічного характеру SMART-підходу, проте без достатнього акценту на конкретності та вимірюваності результатів. Близько чверті (27,3 %) педагогів асоціюють SMART із цілеспрямованим розвитком сфер, у яких дитина має труднощі, тобто сприймають методику більше як корекційно-розвивальний інструмент, а не як універсальний підхід до постановки цілей. Це свідчить про зміщення акценту з технологічного аспекту (SMART-критерії) на практичну корекційну роботу. Натомість 18,2 % визначають SMART як індивідуальний очікуваний результат у засвоєнні знань, тобто трактують його вузько — як оцінювальний компонент без процесуального наповнення, що проілюстровано на рисунку 2.5.

Яке із поданих тверджень найбільше відповідає сутності технології SMART?
22 відповіді

Рис. 2.5. Розуміння сутності технології SMART.

Отже, результати опитування засвідчили фрагментарне розуміння сутності технології SMART серед педагогів. Переважна більшість респондентів сприймає її як інструмент стратегічного планування, тоді як менше уваги приділяється конкретності, вимірюваності та процесуальним аспектам постановки цілей. Це вказує на потребу подальшого підвищення обізнаності педагогів щодо структурних компонентів і практичного застосування SMART-технології у плануванні індивідуального розвитку дитини.

Аналіз відповідей на четверте запитання теоретичного блоку «Який із поданих варіантів найбільше відповідає значенню аббревіатури SMART?» показав, що більшість респондентів (59,1 %) обрали правильне визначення аббревіатури SMART, що відображає її класичну сутність: Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound. Це свідчить про наявність базового теоретичного розуміння ключових принципів SMART серед більшості педагогів команди супроводу. Разом із тим, понад 40 % респондентів (сукупно 27,3 % і 13,6 %) або не зовсім точно розуміють суть аббревіатури, або пов'язують її лише із загальним уявленням про “структурованість” і “практичність” цілей. Це свідчить про потребу в уточненні змісту кожного критерію SMART — особливо аспектів

“Measurable” (вимірюваність) та “Time-bound” (часові межі), які часто залишаються нечіткими у практиці постановки педагогічних цілей (див. рис. 2.6.).

Який із поданих варіантів найбільше відповідає значенню аббревіатури SMART:
22 відповіді

Рис. 2.6. Відображення змісту аббревіатури SMART у контексті постановки освітніх цілей.

Отже, результати аналізу свідчать про наявність у більшості педагогів базового розуміння сутності SMART-підходу, однак виявлено часткові прогалини у трактуванні окремих його компонентів, зокрема вимірюваності та часових меж. Це підкреслює необхідність подальшого уточнення та практичного опрацювання змісту кожного критерію SMART у професійній діяльності педагогів команди супроводу.

Аналіз відповідей на наступне запитання анкети «Чи можете Ви послідовно назвати основні етапи формування SMART-цілей у роботі з дитиною?» засвідчив, що більшість учасників (50 %) володіють лише загальними знаннями щодо формування SMART-цілей, не розуміючи чіткої послідовності дій. Це вказує на фрагментарність знань і відсутність цілісного уявлення про алгоритм постановки цілей у контексті роботи з дитиною з ООП. Близько 18,2 % учасників знайомі з окремими етапами, проте не можуть їх детально пояснити — це означає, що процес усвідомлення логіки SMART ще не закріплений у професійній практиці. Ще

18,2 % узагалі не знайомі з алгоритмом, що свідчить про потребу у базовому навчальному модулі або практичному тренінгу. Лише 13,6 % педагогів продемонстрували високий рівень компетентності, здатність пояснити логіку та етапність SMART-алгоритму, що є показником методичної зрілості та досвіду застосування цього підходу на практиці (див. рис. 2.7.)

Чи можете Ви послідовно назвати основні етапи формування SMART-цілей у роботі з дитиною?
22 відповіді

Рис. 2.7. Послідовність формування SMART-цілей.

Отже, результати опитування свідчать про недостатній рівень сформованості у педагогів цілісного розуміння етапів формування SMART-цілей у роботі з дітьми з ООП. Більшість учасників володіють лише поверхневими знаннями або окремими елементами алгоритму, що вказує на потребу у цілеспрямованому методичному навчанні та практичних тренінгах. Водночас невелика частка педагогів із високим рівнем компетентності демонструє потенціал для подальшого поширення досвіду та наставництва у впровадженні SMART-підходу.

Аналіз відповідей на відкрите запитання першого теоретичного блоку «Опишіть, які кроки включає алгоритм формування SMART-цілей у контексті освітнього процесу?» показав значну варіативність рівня розуміння алгоритму SMART серед учасників команди супроводу.

Відповіді коливаються від коротких фраз («Не знаю», «Не можу пояснити») до досить точних і послідовних описів п'яти етапів SMART-моделі.

Приблизно можна виокремити такі групи:

- високий рівень ($\approx 25\%$): учасники чітко називають усі п'ять критеріїв SMART (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound) та пояснюють послідовність формування цілей. Наприклад: *«Конкретна, вимірювана, досяжна, актуальна, обмежена в часі», «Визначення мети, встановлення критеріїв досягнення, перевірка реалістичності, актуальності та визначення термінів виконання»;*
- середній рівень ($\approx 35\%$): респонденти частково описують кроки або змішують принципи SMART із загальними педагогічними діями (визначення мети, підбір ресурсів, контроль, оцінювання). Наприклад: *«Ціль, критерії вимірювання, вибір ресурсів, контроль роботи», «Що конкретно треба досягти, вимірювання прогресу і реальність можливостей».*
- низький рівень ($\approx 40\%$): відповіді нечіткі або свідчать про відсутність знань («Не знаю», «Не можу пояснити», «Не маю бажання»). Деякі відповіді містять лише ключові слова без розуміння структури SMART. Відповідні дані бачимо на рисунку 2.8.

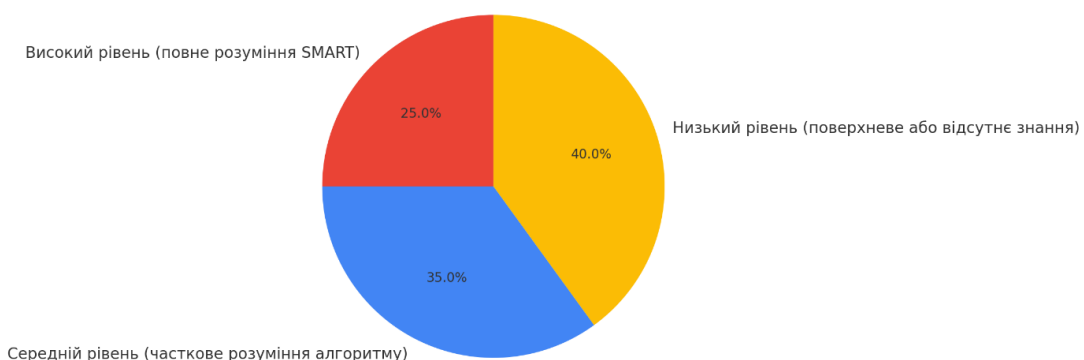

Рис. 2.8. Рівень обізнаності педагогів щодо алгоритму формування SMART.

Отже, результати аналізу свідчать про неоднорідність рівня розуміння алгоритму формування SMART-цілей серед педагогів команди супроводу. Лише чверть респондентів продемонстрували повне та послідовне володіння принципами SMART, тоді як більшість учасників мають часткове або поверхнєве уявлення про структуру й логіку цього підходу. Така ситуація вказує на потребу у цілеспрямованому методичному навчанні та практичних тренінгах, спрямованих на формування системного розуміння й умінь застосовувати SMART-технологію в освітньому процесі.

Узагальнені результати за теоретико-когнітивним критерієм представлено на рисунку 2.9. Як видно з результатів, 38,2% респондентів знають про принцип SMART, проте лише 14,7% реально застосовують його у своїй професійній діяльності. Водночас 26,5% можуть пояснити цей підхід іншим, а 20,6% зазначили, що вміють формулювати SMART-цілі.

Рівень теоретико-когнітивного показника щодо SMART-підходу

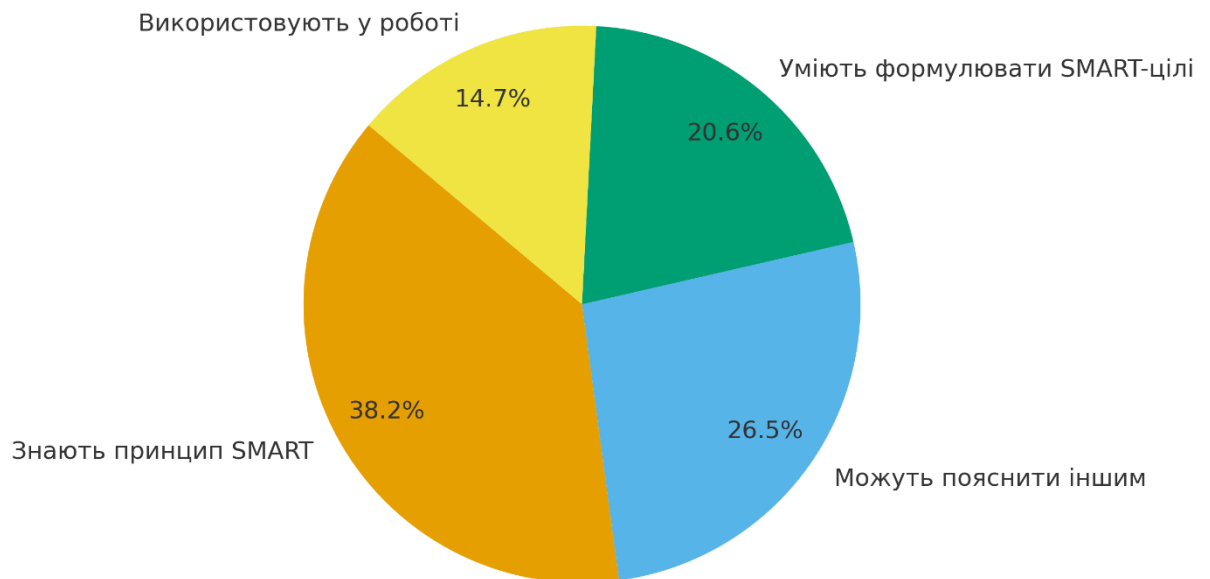

Рис. 2.9. Стан сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами за теоретико-когнітивним критерієм.

Отримані дані свідчать про те, що хоча більшість педагогів обізнані з теоретичними основами SMART-підходу, практичне його використання залишається недостатнім. Така різниця між рівнем знань і рівнем практичного застосування вказує на поверхове розуміння алгоритму формування SMART-цілей у контексті освітнього процесу. Це може бути зумовлено браком методичних навичок, практичних тренінгів або впевненості у власних компетентностях щодо використання цього підходу в роботі з дітьми з освітніми труднощами.

*Аналіз результатів дослідження стану сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами за **практико-діяльнісним критерієм***

Нижче подано аналіз відповідей на перше запитання практичного блоку «Уважно ознайомтесь із поданою ситуацією. Визначте, яка з наведених цілей сформульована відповідно до SMART-підходу (конкретна, вимірювана, досяжна, відповідна та обмежена в часі). Опис ситуації: *Мишко, 6 років, вперше прийшов до школи. На уроках він не завжди розуміє інструкції вчителя: коли вчитель просить відкрити зошит чи взяти олівець, Мишко плутається, потребує повторних пояснень або зовсім не виконує завдання*». Переважна більшість респондентів (77,3 %) правильно визначили SMART-ціль — ту, що містить усі ключові компоненти:

- *Specific* – чітко окреслена поведінка (виконання інструкцій учителя);
- *Measurable* – кількісні показники (“3 з 5 спроб”, “80 % навчальних днів”);
- *Achievable* – реалістичний рівень досяжності для дитини з освітніми труднощами;
- *Relevant* – відповідність актуальній потребі розвитку слухової уваги;
- *Time-bound* – чіткі часові рамки (6 тижнів).

Водночас, 22,7 % учасників обрали варіант, який хоч і демонструє розуміння потреб дитини, але не відповідає SMART-критеріям через відсутність вимірюваності, конкретики та часових обмежень. Це свідчить про певні труднощі у практичному застосуванні SMART-моделі, навіть за наявності теоретичних знань (див. рис. 2.10.)

Уважно ознайомтесь із поданою ситуацією. Визначте, яка з наведених цілей сформульована відповідно до SMART-підходу (конкретна, вимірюю...х пояснень або зовсім не виконує завдання).
22 відповіді

Рис. 2.10. Вибір цілі за критеріями SMART.

Результати опитування показали, що більшість педагогів упевнено розпізнають SMART-цілі на практиці, демонструючи розуміння їхньої структури та логіки. Водночас частина респондентів продовжує помилятися у визначенні ключових ознак SMART-підходу, насамперед у частині вимірюваності, конкретності та часових меж. Це свідчить про необхідність посилення практичної підготовки педагогів щодо формулювання цілей, орієнтованих на результат і заснованих на SMART-критеріях.

Друге запитання блоку також є практико-орієнтованим: «Складіть приклад SMART-цілі для дитини, яка має труднощі з концентрацією уваги на уроці». Близько чверті педагогів (27 %) продемонстрували високий рівень практичної компетентності — можуть самостійно сформулювати повноцінну SMART-ціль із конкретним поведінковим показником і часовими межами. Третина (36 %) має часткове розуміння алгоритму, але

потребує методичного супроводу для уточнення критеріїв вимірюваності (“скільки”, “як часто”, “протягом якого часу”). Понад третину (37 %) демонструють недостатню готовність — або не можуть сформулювати ціль зовсім, або обмежуються загальними побажаннями (“мати інтерес”, “зосереджуватися краще”), візуалізація представлена на рисунку 2.11.

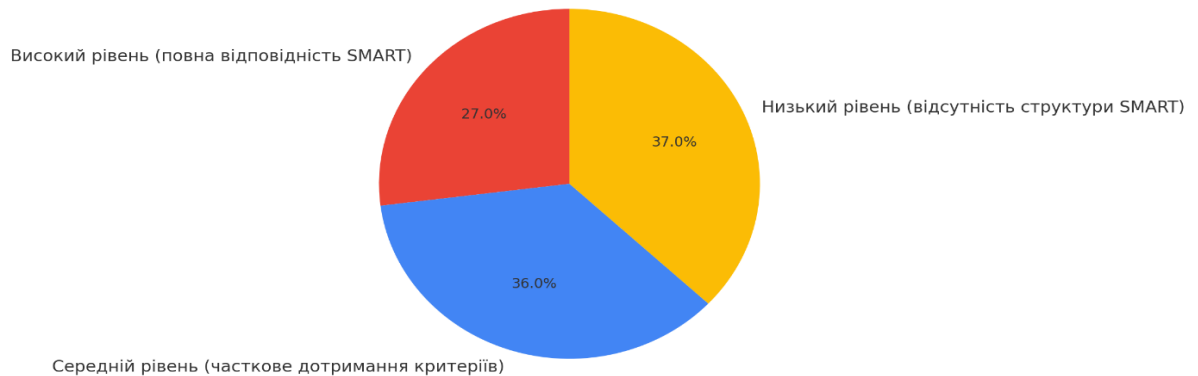

Рис. 2.11. Рівень сформованості навичок створення цілей.

Отже, результати підтверджують висновки попередніх запитань — теоретичні знання про SMART-цілі наявні, але практичне вміння застосувати їх до конкретних освітніх ситуацій ще недостатньо сформоване.

Аналіз відповідей на третє запитання практичного блоку «Чи поділяєте Ви думку, що такі сфери розвитку дитини — безпека життя, комунікативні, соціальні, академічні навички та самостійність — є базою для визначення довгострокових цілей?» показав, що переважна більшість учасників (понад 90 %) погоджуються із твердженням, що саме зазначені сфери розвитку (безпечна поведінка, комунікативні, соціальні, академічні навички, самостійність) є ключовими орієнтирами для визначення довгострокових цілей у роботі команди супроводу. Результати свідчать про високий рівень узгодженості у розумінні базових напрямів розвитку дитини з ООП та правильне сприйняття структури індивідуального розвитку. Невелика частка респондентів (менше 10 %) висловили альтернативну позицію, що може бути пов’язано з різним досвідом роботи або недостатнім

ознайомленням із нормативними документами щодо визначення цілей ІПР. (див. рис. 2.12).

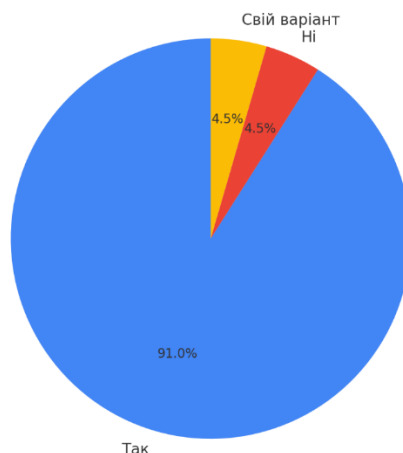

Рис. 2.12. Ставлення педагогів до базових сфер розвитку як основи для визначення довготривалих цілей.

Отже, результати аналізу свідчать про високий рівень усвідомлення педагогами базових напрямів розвитку дитини з ООП як основи для визначення довгострокових цілей. Переважна більшість респондентів демонструє цілісне бачення структури індивідуального розвитку, що відповідає сучасним підходам до побудови ІПР. Невелика частка альтернативних відповідей вказує лише на потребу в уточненні нормативних орієнтирів і підвищенні методичної обізнаності окремих учасників команди супроводу.

Про те, як саме респонденти розподілили ці сфери за рівнем значущості, можна дізнатися з четвертого запитання блоку: «Якщо так, проранжуйте, будь ласка, ці сфери за значущістю (від 1 — найважливіша до 5 — найменш важлива)». Респонденти виявили гуманістично орієнтоване бачення пріоритетів розвитку дітей з ООП (див. рис. 2.13.). Понад дві третини педагогів вважають, що основою для постановки довгострокових цілей є саме *життєва безпека, соціалізація та комунікація*, тобто ті напрями, які формують базову адаптацію дитини в освітньому середовищі.

Натомість академічні навички (читання, письмо, математика) розглядаються переважно як *вторинні* щодо особистісного та соціального розвитку. Цей результат узгоджується з сучасними міжнародними тенденціями інклюзивної освіти, де наголос робиться на розвитку життєвих компетентностей і емоційного інтелекту.

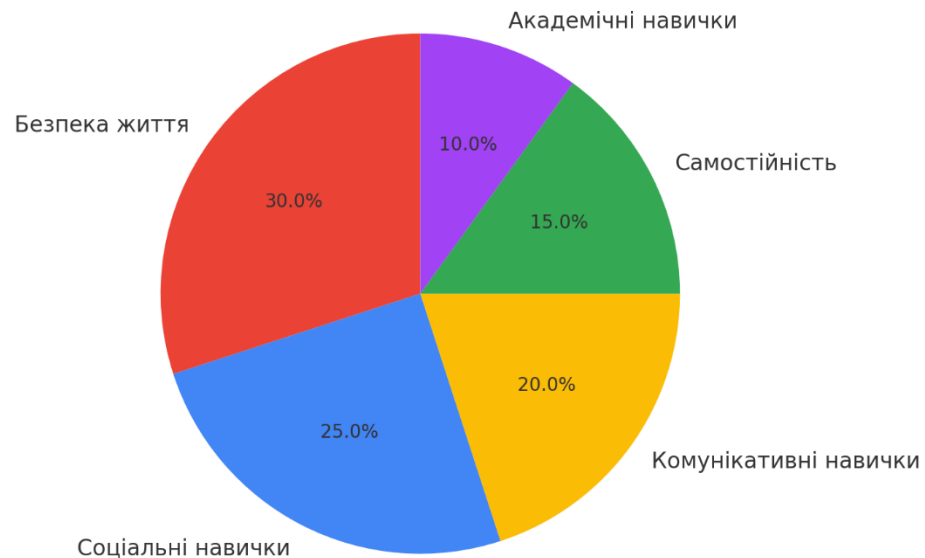

Рис. 2.13. Пріоритетність сфер розвитку дитини з ООП у роботі педагогів.

Отже, результати опитування показали, що педагоги насамперед акцентують увагу на сферах, пов'язаних із безпекою, соціальною взаємодією та комунікацією дітей з ООП, вважаючи їх основою для формування довгострокових цілей розвитку. Академічні навички сприймаються як менш пріоритетні, що свідчить про переорієнтацію педагогів на цінності особистісного та соціального зростання відповідно до сучасних тенденцій інклюзивної освіти.

П'яте запитання практичного блоку спрямоване на визначення уміння застосовувати SMART-підхід: «Яким є перший крок у застосуванні SMART-підходу для формування індивідуальної цілі розвитку дитини?». Аналіз відповідей показав, що більшість учасників (понад дві третини)

правильно визначили перший етап SMART-підходу — оцінювання освітніх потреб і збір інформації про дитину. Це свідчить про достатній рівень обізнаності з алгоритмом постановки індивідуальних цілей та розуміння важливості аналітичного етапу до формулювання SMART-цілей.

Близько 18 % педагогів вважають, що робота має починатися з узгодження мети з батьками, що відображає прагнення до партнерства з родиною, проте свідчить і про плутання етапів алгоритму (узгодження відбувається після збору даних і визначення пріоритетів розвитку).

Ще 13,6 % респондентів вказали на формулювання загальної мети, що демонструє поверхнєве розуміння процесу SMART-планування — без виокремлення конкретних кроків від діагностики до визначення вимірюваних результатів (див. рис. 2.14.).

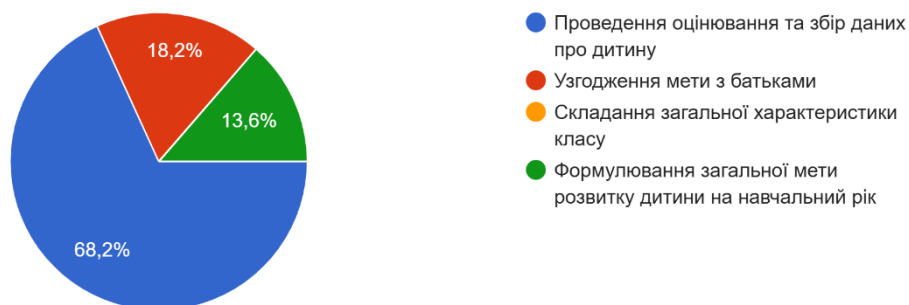

Рис. 2.14. Розподіл відповідей педагогів щодо визначення першого кроку у застосуванні SMART-підходу під час формування індивідуальної цілі розвитку дитини.

Отже, результати показали, що більшість педагогів володіють базовим розумінням послідовності SMART-алгоритму, правильно визначаючи перший крок — аналіз освітніх потреб дитини. Водночас окрема частина респондентів демонструє певне змішування етапів або поверхнєве сприйняття підходу, що вказує на потребу у додатковому практичному відпрацюванні логіки SMART-планування в контексті індивідуальної роботи з дитиною.

Аналіз відповідей на шосте запитання анкети практичного блоку: «Яка з наведених цілей є більш конкретною?» Більшість педагогів (майже дві третини — 63,6 %) правильно визначили SMART-ціль, яка має всі ключові ознаки:

- конкретність дії (*читатиме вголос 5 речень*),
- вимірюваність (*без помилок у 3 з 5 спроб*),
- часові рамки (*протягом 4 тижнів*),
- досяжність і реалістичність для дитини.

Водночас понад третини респондентів (36,4 %) все ще тяжіють до загальних або розмитих формулювань («краще читати», «покращить навички»), які не містять кількісних критеріїв. Це свідчить про часткове засвоєння принципу конкретизації цілей, коли педагоги розуміють загальну логіку SMART, але не завжди застосовують її у вимірюваних параметрах (див. рис. 2.15.)

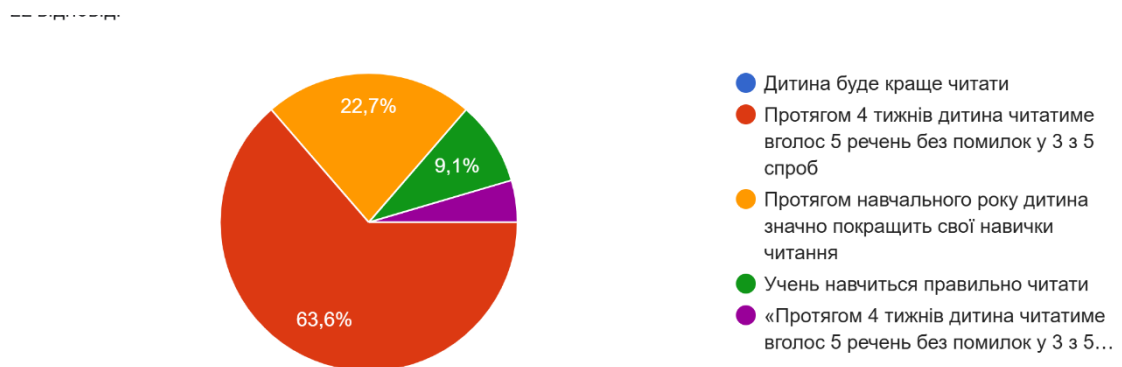

Рис. 2.15. Розподіл відповідей педагогів щодо визначення конкретності цілей у межах SMART-підходу.

Отже, результати аналізу показали, що більшість педагогів розуміють сутність принципу конкретності в SMART-підході та здатні визначати цілі, які мають чіткі, вимірювані й реалістичні параметри. Водночас частина респондентів все ще тяжіє до узагальнених формулювань, що свідчить про потребу в подальшому розвитку навичок конкретизації цілей і формулювання їх у вимірюваних показниках результативності.

Сьоме запитання практичного блоку спрямоване на перевірку здатності респондентів визначати вимірюваність цілі: «Яка з наведених цілей є вимірюваною?» (див. рис. 2.16.). Більше половини респондентів (54,5 %) правильно визначили, що вимірювана ціль повинна містити кількісний показник (кількість слів, помилок, часові рамки). Це свідчить про розуміння сутності принципу "Measurable" (вимірюваність) у SMART-моделі. Проте майже 45 % педагогів ще схильні обирати оціночні, нефіксовані формулювання, де результат виражено якісно («краще», «уважніше», «охайніше»). Такі відповіді відображають побутове, неопераціоналізоване мислення, коли ціль сприймається як загальна характеристика, а не як конкретний вимірюваний показник успіху.

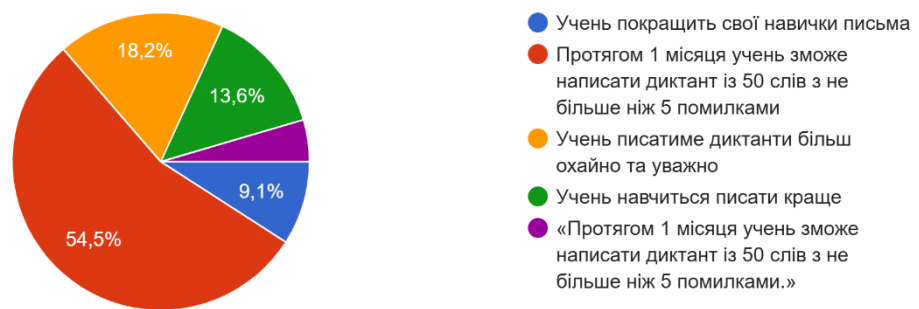

Рис. 2.15. Розподіл відповідей педагогів щодо визначення вимірюваності цілей у межах SMART-підходу.

Отже, результати аналізу свідчать, що більшість педагогів розуміють сутність принципу вимірюваності у SMART-підході та здатні визначати цілі, які містять кількісні показники. Водночас майже половина респондентів продовжує формулювати цілі у загальних, якісних термінах, що свідчить про недостатнє опрацювання навички конкретизації результатів через вимірювані критерії успіху.

Аналіз відповідей на восьме запитання практичного блоку: «Яка ціль більш реалістична для дитини з труднощами у навчанні?» (див. рис. 2.16) показав, що більшість педагогів (54,5 %) коректно визначили реалістичну

ціль — невелике, конкретне досягнення, яке є досяжним для дитини з труднощами у навчанні. Таке формулювання відповідає критерію Achievable (досяжність) у моделі SMART — воно реалістичне, чітко окреслює обсяг дії, містить часові рамки та враховує індивідуальні можливості. Близько 27 % респондентів вважають реалістичною ціль, що передбачає засвоєння всієї системи складів та букв — такий варіант є надмірно узагальненим, бо не враховує темп засвоєння дитиною навчального матеріалу. Ще 18 % (разом дві нижні категорії) обрали завищені або нереальні цілі, що не відповідають принципу досяжності.

Яка ціль більш реалістична для дитини з труднощами у навчанні?

22 відповіді

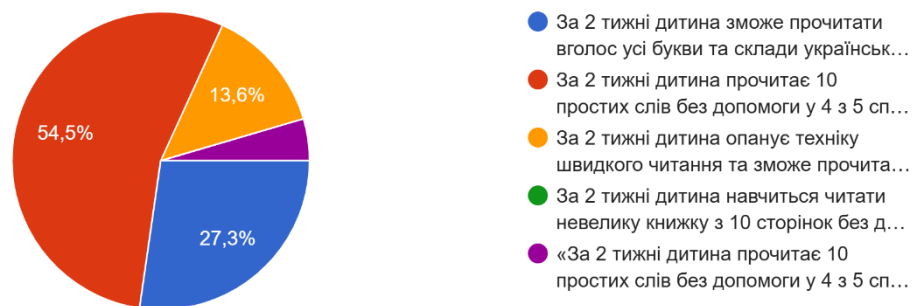

Рис. 2.16. Розподіл відповідей педагогів щодо визначення реалістичності цілей у межах SMART-підходу.

Отже, результати аналізу показали, що більшість педагогів правильно розуміють принцип досяжності (Achievable) у SMART-підході, обираючи реалістичні цілі, які відповідають можливостям дитини з труднощами у навчанні. Водночас частина респондентів схильна визначати завищені або надто узагальнені цілі, що свідчить про потребу у вдосконаленні навичок адаптації завдань до індивідуальних особливостей учнів.

Аналіз відповідей на дев'яте запитання: «Яка з наведених цілей є більш релевантною потребам дитини з труднощами у навчанні письма?» показав, що переважна більшість респондентів (81,8 %) обрали варіант,

який найкраще відповідає принципу релевантності (Relevant) у SMART-моделі. Він є чітко пов'язаним із *реальною навчальною потребою* дитини — труднощами у письмі — та відповідає рівню її можливостей. Це свідчить про глибоке розуміння педагогами сутності індивідуалізації навчання і здатність співвідносити ціль не лише з темою навчального матеріалу, а й із актуальними потребами розвитку конкретної дитини. Менша частка педагогів (приблизно 18 %) обрали нерелевантні або завищені за рівнем складності цілі — наприклад, ті, що стосуються рахування або письма великих обсягів тексту. Це може свідчити про недостатнє розрізнення понять “актуальність” і “досяжність” у контексті SMART (див. рис. 2.17.).

Яка з наведених цілей є більш релевантною потребам дитини з труднощами у навчанні письма?
22 відповіді

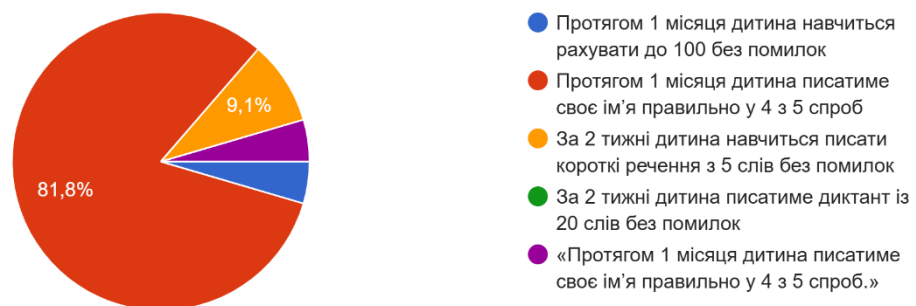

Рис. 2.17. Розподіл відповідей педагогів щодо визначення релевантності цілей у межах SMART-підходу.

Отже, результати свідчать, що переважна більшість педагогів правильно розуміють принцип релевантності (Relevant) у SMART-підході, здатні співвідносити цілі з реальними потребами та можливостями дитини. Це вказує на сформоване розуміння індивідуалізації освітнього процесу. Водночас окрема частка респондентів демонструє плутанину між поняттями “релевантність” і “досяжність”, що потребує уточнення під час методичної підготовки педагогів.

Аналіз відповідей на десяте запитання практико-діяльнісного блоку: «Яке формулювання більше відповідає SMART-підходу?» показав, що понад половини педагогів (54,5 %) обрали формулювання, яке найбільш повно відповідає всім критеріям SMART: S (Specific) – конкретна дія: написання 5 простих речень; M (Measurable) – чітко визначена кількість речень і спроб; A (Achievable) – завдання посильне; R (Relevant) – спрямоване на розвиток письма; T (Time-bound) – часові рамки: 6 тижнів.

Разом із тим, понад 40 % респондентів обрали варіанти, які не містять одного або кількох критеріїв SMART. Найчастіше це відсутність часових меж або вимірюваності, що свідчить про труднощі у практичному застосуванні принципів — зокрема, у частині кількісного визначення результату (див. рис. 2.18).

Яке формулювання більше відповідає SMART-підходу?
22 відповіді

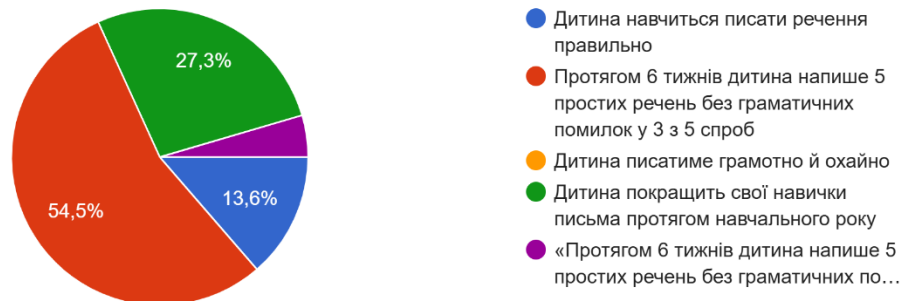

Рис. 2.18. Розподіл відповідей педагогів щодо визначення формулювання, яке відповідає SMART-підходу.

Отже, результати аналізу показали, що понад половини педагогів упевнено розпізнають цілі, які відповідають усім критеріям SMART, демонструючи розуміння структури та логіки цього підходу. Водночас значна частка респондентів все ще припускається помилок, пропускаючи окремі компоненти — переважно часові межі або вимірюваність результату. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення практичних

навичок формулювання повних SMART-цілей у професійній діяльності педагогів.

Аналіз відповідей на одинадцяте запитання : «Що, на Вашу думку, є найбільшою складністю у формулюванні SMART-цілей?» засвідчив, що абсолютна більшість педагогів (91 %) зазначають, що головна перешкода полягає у недостатньому розумінні самої методики SMART. Це підтверджує необхідність методичного супроводу — проведення практичних семінарів, воркшопів, тренінгів, на яких учасники зможуть навчитися: розрізняти критерії S, M, A, R, T; застосовувати їх до реальних прикладів із практики команди супроводу.

Близько 41 % респондентів вказали на дефіцит часу, що свідчить про перевантаженість педагогів адміністративними завданнями. Третина опитаних (31,8 %) наголосила на складнощах із оцінюванням досягнення результатів, що пов'язано з відсутністю чітких індикаторів та системи моніторингу. Також 27,3 % підкреслили проблему недостатньої командної взаємодії між педагогами, психологами та асистентами, що впливає на узгодженість цілей ІПР (див. рис. 2.19).

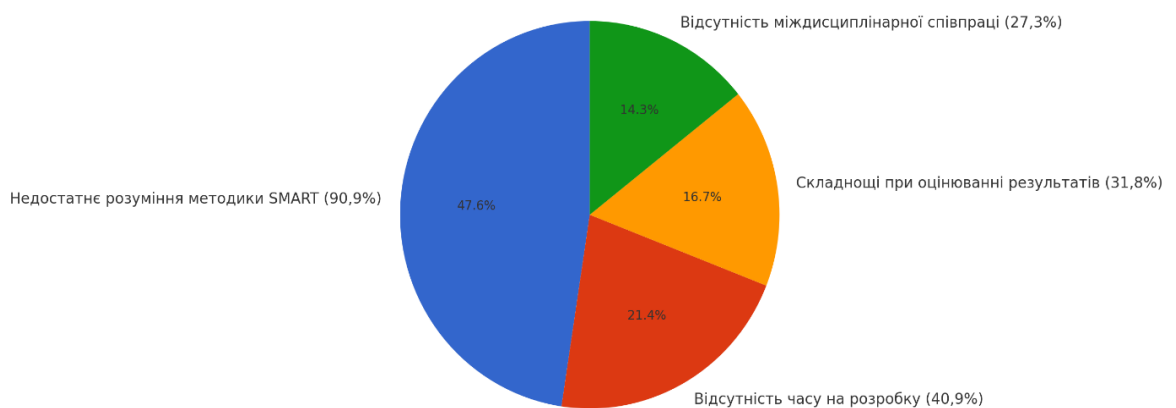

Рис. 2.19. Основні складнощі у формулюванні SMART-цілей.

Примітка: оскільки респонденти могли обирати кілька варіантів, загальна сума відсотків перевищує 100 %. Діаграма відображає частку педагогів, які відзначили кожну складність.

Отже, результати опитування свідчать, що головною трудностю у формулюванні SMART-цілей педагоги вважають недостатнє розуміння самої методики, що вказує на потребу у цілеспрямованому методичному супроводі — проведенні практичних тренінгів і воркшопів. Додатковими чинниками є дефіцит часу, складність оцінювання результатів та обмежена командна взаємодія між фахівцями. У сукупності це підкреслює важливість системного підходу до впровадження SMART-технології в практику роботи команди супроводу.

Наступне запитання цього блоку є практико-орієнтованим: «До індивідуальної програми розвитку дитини з труднощами в навчанні було внесено SMART-ціль: *«Протягом 2 місяців дитина читатиме короткий текст із 5 речень та відповідатиме правильно щонайменше на 3 із 5 запитань за змістом»*. Під час проміжного оцінювання виявилось, що дитина стабільно читає лише окремі слова й не може зрозуміти зміст тексту. Які Ваші подальші дії?». Аналіз відповідей показав, що переважна більшість педагогів (81,8 %) проявили правильне розуміння сутності SMART-підходу — вони не відмовляються від мети, а адаптують її відповідно до реального рівня розвитку дитини. Це відповідає принципу гнучкості ІПР: ціль залишається релевантною, але коригується щодо складності та часових меж. Близько 9 % респондентів схильні «дати дитині ще час» без зміни умов, що може свідчити про обмежене розуміння ролі моніторингу — тобто важливості регулярного перегляду цілей у відповідь на реальний прогрес. Невелика частка (менше 5 %) обрали радикальну зміну цілі або її видалення — що також не є оптимальним варіантом для системної підтримки дитини (див. рис. 2.20).

До індивідуальної програми розвитку дитини з труднощами в навчанні було внесено SMART-ціль: «Протягом 2 місяців дитина читатиме...зрозуміти зміст тексту. Які Ваші подальші дії?»
22 відповіді

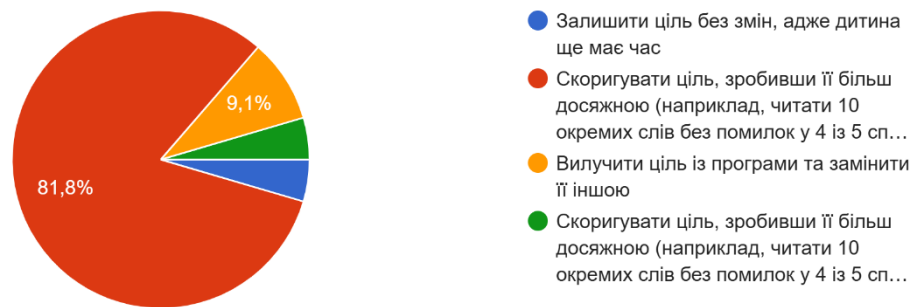

Рис. 2.20. Дії педагогів у ситуації недосягнення SMART-ціль.

Отже, більшість педагогів демонструють правильне розуміння сутності SMART-підходу, зокрема його гнучкості в контексті індивідуальної програми розвитку. Переважна частина респондентів у разі недосягнення цілі обирає її адаптацію до реального рівня можливостей дитини, що свідчить про усвідомлення важливості моніторингу та коригування цілей. Водночас поодинокі відповіді, орієнтовані на пасивне очікування або радикальну зміну цілі, підкреслюють потребу у вдосконаленні розуміння процесу поетапного перегляду SMART-цілей.

Останнє запитання практико-діяльнісного блоку мало відкритий характер і дало змогу виявити якісний рівень розуміння педагогами сутності SMART-підходу. Питання звучало так: «Наведіть приклад SMART-ціль, яку можна включити до ІПР дитини з труднощами у читанні, та поясніть, як Ви будете відстежувати і коригувати її досягнення». Аналіз відповідей показав, що близько половини педагогів ($\approx 45\%$) демонструють розуміння структури SMART-ціль: конкретно визначають поведінковий результат, вимірювані показники та часові рамки. Це свідчить про початкове оволодіння методикою SMART та її адаптацію до контексту дітей із труднощами у читанні. Водночас чверть респондентів потребують вдосконалення у частині вимірюваності (Measurable) — не завжди вказують

точні показники, кількість спроб чи часові межі. Кожен п'ятий педагог відповів узагальнено або не дав конкретного прикладу, що вказує на необхідність практичних тренінгів із побудови SMART-цілей для конкретних освітніх труднощів (див. рис. 2.21).

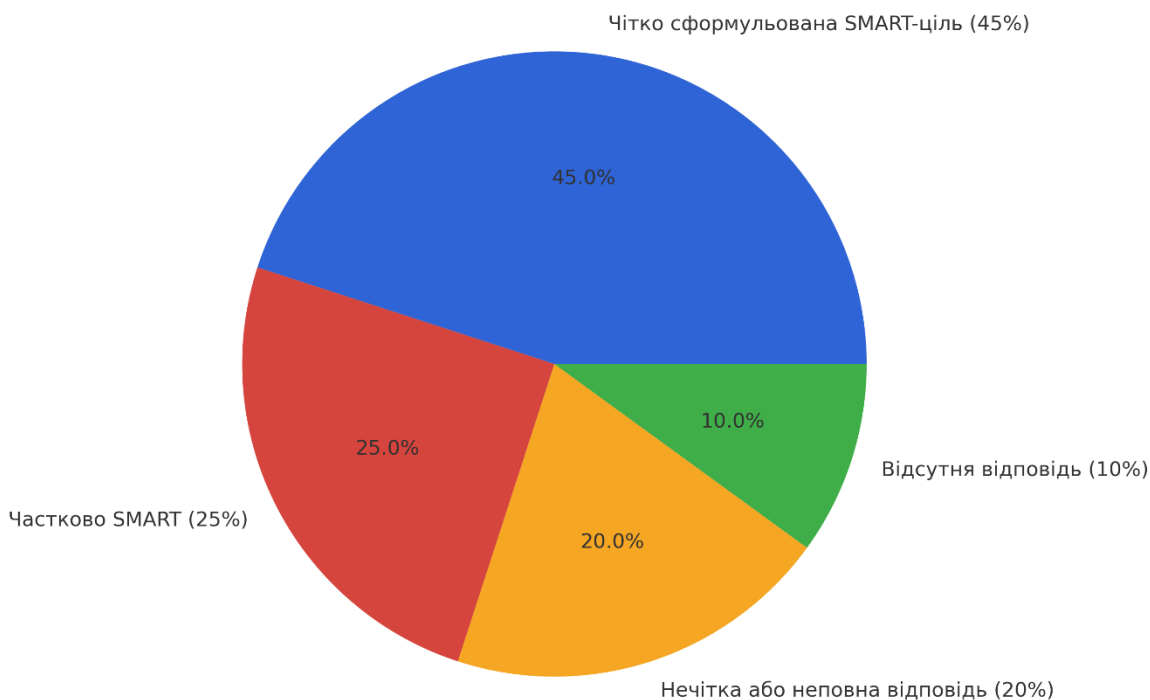

Рис. 2.21. Здатність педагогів формулювати SMART-цілі у контексті труднощів з читанням.

Отже, результати аналізу відкритого запитання свідчать, що близько половини педагогів уже володіють базовими навичками формулювання SMART-цілей і здатні застосовувати цей підхід у роботі з дітьми, які мають труднощі у читанні. Водночас значна частина респондентів демонструє неповне розуміння окремих критеріїв, насамперед вимірюваності та конкретизації результатів. Це підкреслює потребу у проведенні практичних занять і методичних тренінгів, спрямованих на відпрацювання навичок побудови чітких, вимірюваних та реалістичних SMART-цілей у межах індивідуальної програми розвитку.

Загальний аналіз другого — практико-діяльнісного критерію, який передбачав дослідження стану сформованості вміння педагогів формулювати SMART-цілі розвитку дитини з освітніми труднощами, здатності застосовувати SMART-підхід у практичній діяльності та інтегрувати такі цілі в індивідуальну програму розвитку з подальшим коригуванням у процесі роботи представлено на рисунку 2.22.

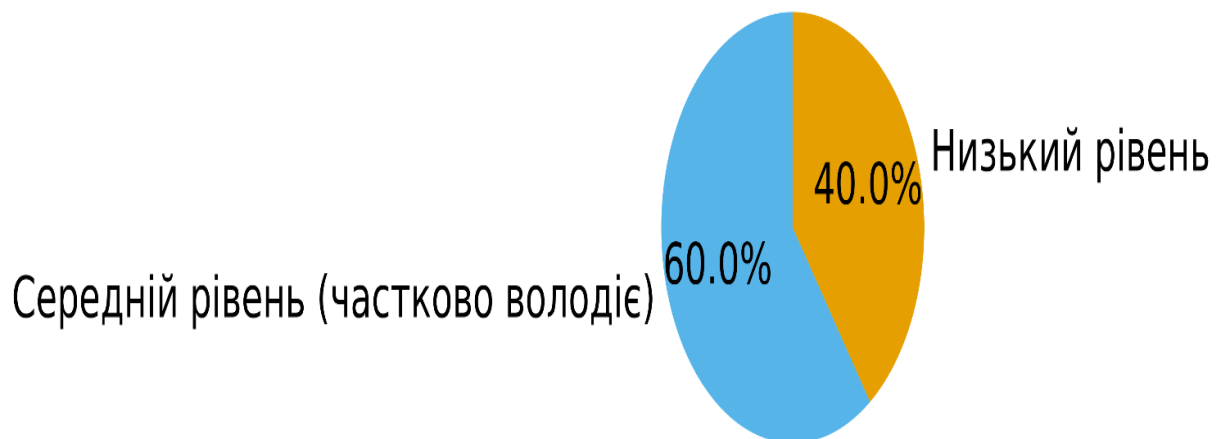

Рис. 2.22. Стан сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами за практико-діяльним критерієм.

Результати свідчать, що високий рівень практичного володіння SMART-підходом відсутній серед опитаних педагогів. Більшість учасників (60 %) демонструють середній рівень, тобто мають базові уявлення про структуру SMART-цілі, проте не завжди можуть коректно визначити всі її компоненти (конкретність, вимірюваність, досяжність, релевантність і часові межі). Ще 40 % педагогів показали низький рівень сформованості практичних умінь — у їхніх відповідях виявлено неточності, відсутність кількісних показників, помилки у формулюваннях або загальні, нефокусовані цілі. З'ясовано, що найчастіше респонденти:

- не встановлюють чітких показників вимірюваності;

- не обмежують ціль у часі або використовують розмиті формулювання («покращити», «навчитися краще читати» «дати чіткі завдання», «відкрити книгу»);
- відчують труднощі з оцінюванням досягнень і фіксацією прогресу;
- зазначають нестачу часу та методичних прикладів для якісного формулювання цілей.

Хоча частина педагогів орієнтується у сутності SMART-підходу, їхні формулювання здебільшого потребують методичної підтримки. У відповідях із середнім рівнем помітно, що вчителі вже намагаються конкретизувати час і критерії досягнення (*«протягом 6 тижнів дитина читатиме короткий текст із 5 речень та відповідатиме на 3 із 5 запитань»*), проте не завжди враховують індивідуальні особливості учня чи зв'язок із іншими складниками ІПР.

Практико-діяльнісний критерій засвідчив, що SMART-підхід засвоєний переважно на рівні розуміння, але ще недостатньо опанований на рівні практичного застосування. Це вказує на необхідність системної програми підвищення кваліфікації, орієнтованої на розвиток умінь формулювати, перевіряти та коригувати SMART-цілі у реальних умовах інклюзивного освітнього процесу.

Аналіз результатів дослідження стану сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами за мотиваційно-ціннісним критерієм

Цей критерій охоплює показники ставлення педагогів до постановки та реалізації SMART-цілей як інструменту індивідуалізації навчання, усвідомлення їх значущості для розвитку дитини з освітніми труднощами, а також готовність до участі у процесі визначення таких цілей у складі команди супроводу. Результати дослідження свідчать, що 50 % педагогів мають середній рівень мотивації, тобто потребують додаткової методичної підтримки та узгодження командної взаємодії. Водночас 40 % респондентів

демонструють високий рівень внутрішньої мотивації та готовність активно впроваджувати SMART-підхід у свою діяльність. Лише 10 % учасників мають низький рівень мотивації, що може бути зумовлено невпевненістю, браком практичного досвіду або труднощами у застосуванні SMART-технології на практиці (див рис. 2.23).

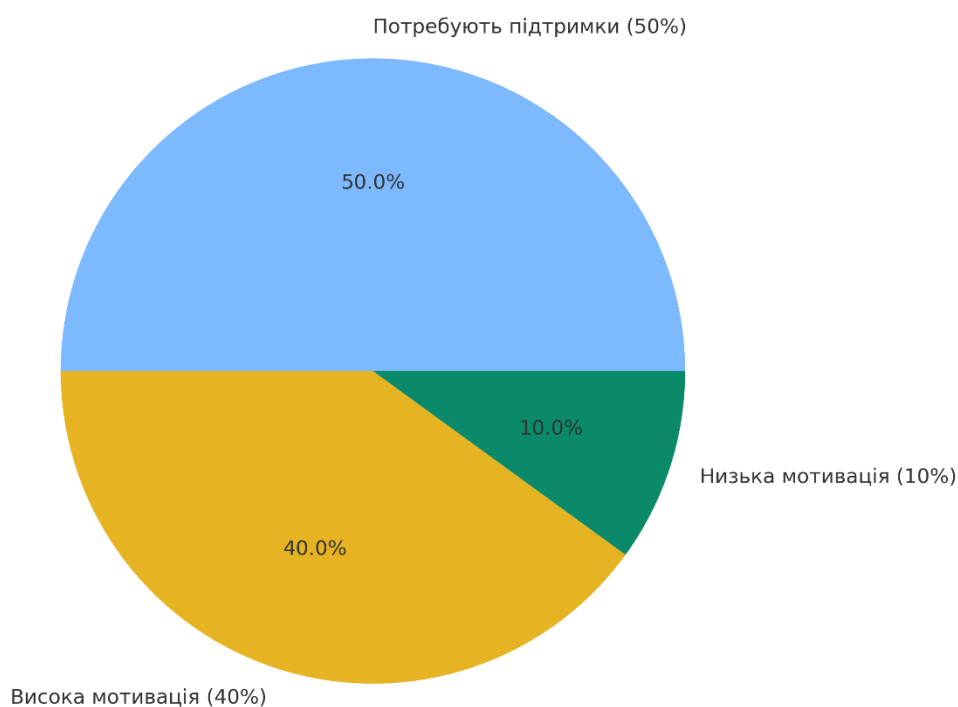

Рис. 2.23. Мотиваційна готовність педагогів до формулювання SMART-цілей.

Для підтвердження зазначених відсоткових співвідношень наведено приклад двох запитань із блоку (рис. 2.24), які наочно демонструють прагнення педагогів до опанування дієвих технологій, спрямованих на ефективну допомогу дитині з особливими освітніми потребами.

Чи готові Ви брати активну участь у формулюванні SMART-цілей разом із іншими членами команди супроводу?

22 відповіді

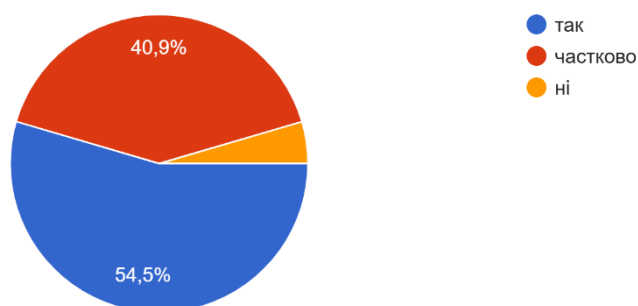

Рис. 2.24. Результати відповідей щодо готовності педагогів брати участь у формулюванні SMART-цілей разом з іншими членами команди супроводу.

Результати показують, що більшість респондентів (54,5 %) виявляють високу готовність до командної взаємодії та усвідомлюють важливість колективного підходу у визначенні цілей розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Це свідчить про позитивне ставлення до інтеграції SMART-підходу в роботу міждисциплінарної команди. Водночас 40,9 % педагогів відповіли, що готові брати участь частково, що може бути зумовлено браком практичного досвіду, невпевненістю у власних знаннях або недостатнім розумінням алгоритму командної постановки цілей. Лише 4,6 % (1 респондент) зазначили, що не готові долучатися до цього процесу.

Отже, результати демонструють загалом високий потенціал для розвитку командної співпраці, але водночас — потребу у створенні умов для підвищення впевненості педагогів, роз'яснення ролей членів команди супроводу та проведення спільних практикумів із розроблення SMART-цілей у межах індивідуальних програм розвитку.

Діаграма, подана на рисунку 2.25, відображає основні чинники, які мотивують педагогів брати участь у постановці SMART-цілей у складі команди супроводу.

Найбільш вираженим мотивом для більшості респондентів (68,2 %) є можливість зробити особистий внесок у розвиток дитини. Це свідчить про високий рівень професійної відповідальності педагогів та їхнє прагнення бачити реальні результати своєї діяльності, спрямованої на підтримку дітей з особливими освітніми потребами. Такий показник демонструє внутрішню мотивацію, що базується на гуманістичних цінностях педагогічної професії.

Другою за поширеністю мотивацією (18,2 %) є бажання працювати в команді, що підкреслює важливість співпраці та взаємопідтримки між фахівцями різних профілів у процесі визначення індивідуальних цілей розвитку дитини.

Натомість для 13,6 % педагогів участь у постановці SMART-цілей є вимогою адміністрації або посадових обов'язків, тобто мотивована переважно зовнішніми чинниками. Такий результат указує на наявність формального підходу в частини педагогів, коли процес постановки цілей розглядається радше як обов'язок, ніж як можливість для професійного зростання.

Що найбільше мотивує Вас брати участь у постановці SMART-цілей у складі команди супроводу?

22 відповіді

Рис.2.25. Мотиваційні чинники участі педагогів у постановці SMART-цілей у складі команди супроводу.

Отже, аналіз діаграми свідчить, що у більшості педагогів переважає внутрішня мотивація, зорієнтована на розвиток дитини та ефективну

співпрацю в команді. Це створює сприятливі передумови для впровадження SMART-підходу в практику інклюзивної освіти, хоча одночасно підкреслює необхідність підсилення професійної підтримки педагогів, у яких поки домінують зовнішні мотиви.

Наведені вище дані були отримані шляхом статистичної обробки результатів за допомогою середнього арифметичного.

Загальний аналіз всіх результатів свідчить, що :

- рівень обізнаності команди середній: більшість учасників чули про SMART-цілі, однак далеко не всі можуть чітко пояснити кожен елемент і застосувати його до дитини з ООП;
- сильні сторони: учасники розуміють, що цілі мають бути конкретними та досяжними, часто вказують на важливість індивідуалізації;
- слабкі місця: плутають реалістичність та досяжність, майже половина не може правильно сформулювати часовий вимір цілі (Time-bound). Багато хто дає загальні формулювання («покращити навички», «розвивати моторику»), які не є вимірюваними;
- загалом видно, що команда має базові знання, але бракує практики саме у формулюванні SMART-цілей у форматі «що саме / як / у який термін».

Отже, результати дослідження засвідчують доцільність упровадження програми професійного розвитку команди супроводу, спрямованої на формування та реалізацію SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами, адже педагоги виявляють мотивацію до підвищення компетентності, але потребують методичної підтримки й практичного відпрацювання навичок застосування SMART-підходу.

Висновки до другого розділу

З метою визначення стану сформованості компетентності команди супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами нами визначено критерії та показники оцінювання рівня сформованості відповідної компетентності педагогів і фахівців команди супроводу. На основі виокремлених критеріїв (теоретико-когнітивного, практико-діяльнісного та мотиваційно-ціннісного) розроблено анкету, спрямовану на виявлення рівня обізнаності, умінь і ставлення педагогів до застосування SMART-підходу в освітньому процесі.

Вибірку склали педагогічні працівники закладів освіти Грицівської громади Шепетівського району Хмельницької області. Така вибірка є репрезентативною для умов малих територіальних громад і дає змогу оцінити рівень підготовленості педагогів до використання SMART-підходу в роботі з дітьми з особливими освітніми потребами.

Аналіз результатів дослідження за трьома критеріями продемонстрував нерівномірність розвитку теоретичних знань, практичних умінь та мотиваційної готовності педагогів.

За *теоретико-когнітивним критерієм* більшість педагогів ознайомлені з сутністю SMART-підходу, однак демонструють фрагментарне розуміння його складових та алгоритму формування індивідуальних цілей розвитку дитини. Це свідчить про необхідність систематичного методичного супроводу у сфері планування освітнього процесу з використанням SMART-технології.

За *практико-діяльним критерієм* встановлено, що значна частина педагогів має труднощі із самостійним формулюванням SMART-цілей. Більшість освітян потребують підтримки фахівців та міждисциплінарної взаємодії під час визначення освітніх результатів і критеріїв їх оцінювання. Практичні навички не завжди корелюють із рівнем задекларованої обізнаності.

Разом із тим, за *мотиваційно-ціннісним критерієм* простежується достатньо високий рівень внутрішньої мотивації: педагоги усвідомлюють цінність SMART-підходу для організації індивідуальної траєкторії розвитку дітей з ООП та висловлюють готовність брати участь у формулюванні цілей у складі команди супроводу. Однак приблизно половина із них потребує зовнішньої підтримки та методичних орієнтирів для підвищення впевненості у власних діях.

Отже, результати дослідження свідчать про часткову сформованість компетентності педагогів щодо постановки SMART-цілей, що вказує на потребу у її подальшому розвитку. Підвищення ефективності цього процесу вимагає комплексного підходу, який передбачає посилення методичної підготовки педагогів, організацію узгодженої командної взаємодії, удосконалення практико-орієнтованого навчання та систематичне оцінювання індивідуальних результатів дітей з освітніми труднощами.

РОЗДІЛ 3.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОМАНДИ СУПРОВОДУ З ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ SMART-ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ДИТИНИ З ОСВІТНІМИ ТРУДНОЩАМИ

3.1. Програма професійного розвитку команди супроводу з формування та реалізації SMART-цілей дитини з освітніми труднощами

З метою підвищення професійної компетентності команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами, на основі матеріалів навчальної дисципліни «Стратегії втручання з опорою на SMART-цілі» (автор Ганевич С.), нами розроблено програму професійного розвитку, спрямовану на формування та впровадження SMART-цілей у процесі розвитку дитини з освітніми труднощами.

Мета програми: підвищити професійну компетентність членів команди супроводу щодо ефективної постановки, реалізації та оцінювання SMART-цілей розвитку дитини з ООП, а також формування міждисциплінарної взаємодії у процесі складання та реалізації ІПР.

Завдання програми:

- ознайомити учасників з концепцією SMART-цілей та її практичним застосуванням у сфері інклюзивної освіти;
- розвинути вміння формулювати конкретні, вимірювані, досяжні, релевантні та часово обмежені цілі розвитку дитини;
- сприяти формуванню командної взаємодії у процесі визначення цілей в ІПР;
- забезпечити учасників прикладами, інструментами й шаблонами для впровадження SMART-цілей у щоденну практику.

Цільова аудиторія: рекомендовано для участі вчителів, асистентів учителя, практичних психологів, вчителів-логопедів, вчителів-дефектологів, вчителів-реабілітологів, соціальних педагогів, керівників закладів освіти та батьків.

Загальні компетентності:

ЗК-1. Здатність діяти на основі етичних міркувань, дотримуючись принципів поваги, недискримінації та професійної етики під час роботи з дітьми з ООП та їхніми родинами.

ЗК-2. Здатність діяти соціально відповідально та усвідомлено, приймаючи рішення в інтересах дитини та з урахуванням принципів інклюзивності.

ЗК-3. Здатність ефективно працювати в міждисциплінарній команді, включно з педагогами, асистентами, фахівцями ІРЦ та батьками.

ЗК-4. Здатність здійснювати усне та письмове ділове спілкування державною мовою в процесі командної взаємодії, планування та документування ІПР / SMART-цілей.

ЗК-5. Здатність до пошуку, критичного аналізу, узагальнення та оцінювання інформації з різних джерел (нормативні документи, наукові праці, інструктивні матеріали, аналітичні дані моніторингу).

ЗК-6. Здатність приймати обґрунтовані рішення у типових та нестандартних ситуаціях, прогнозувати наслідки обраних стратегій супроводу.

ЗК-7. Здатність застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях, зокрема при формуванні SMART-цілей, доборі методів втручання та оцінюванні прогресу.

ЗК-8. Здатність до самоосвіти, професійного зростання та рефлексії власної діяльності з урахуванням результатів роботи команди супроводу та освітніх потреб дитини.

Спеціальні компетентності:

СК-1. Здатність здійснювати комплексний аналіз освітніх труднощів дитини з ООП, інтерпретувати дані оцінювання, висновків ІРЦ, педагогічних спостережень та анкетування.

СК-2. Здатність визначати пріоритетні напрями розвитку дитини на основі системного аналізу сильних сторін, потреб, бар'єрів та потенціалу.

СК-3. Здатність формулювати якісні SMART-цілі відповідно до сфер розвитку дитини, їх конкретизації, вимірності, досяжності, релевантності та обмеженості в часі.

СК-4. Здатність проектувати індивідуальну програму розвитку (ІПР) на основі SMART-цілей та обраних стратегій психолого-педагогічного та корекційно-розвиткового впливу.

СК-5. Здатність добирати ефективні технології та методики втручання з опорою на міжнародні та вітчизняні практики, орієнтуючись на сфери розвитку та визначені пріоритети.

СК-6. Здатність організовувати та координувати роботу міждисциплінарної команди супроводу, забезпечуючи узгодження дій, розподіл ролей і колегіальне прийняття рішень.

СК-7. Здатність здійснювати моніторинг прогресу дитини, добирати інструменти збору даних (чек-листи, спостереження, динаміка виконання завдань), аналізувати отримані результати.

СК-8. Здатність адаптувати SMART-цілі відповідно до поточної динаміки розвитку дитини, рівнів підтримки та ефективності застосованих стратегій.

СК-9. Здатність забезпечувати партнерську взаємодію з батьками, включати їх у процес визначення цілей, планування втручань та оцінювання досягнень.

СК-10. Здатність документувати всі етапи постановки та реалізації SMART-цілей (ІПР, протоколи командних засідань, карти спостережень, звіти про динаміку), забезпечуючи прозорість та доказовість.

СК-11. Здатність використовувати коучингові прийоми в роботі з педагогами й батьками з метою підвищення ефективності командної взаємодії.

СК-12. Здатність створювати та підтримувати безпечне, структуроване та доступне інклюзивне освітнє середовище, орієнтоване на досягнення SMART-цілей та розвиток самостійності дитини.

Очікувані результати навчання:

- розуміють логіку постановки SMART-цілей у контексті індивідуальної траєкторії розвитку дитини;
- володіють інструментами аналізу освітніх потреб і формулювання SMART-цілей;
- уміють формулювати та узгоджувати цілі в межах ІПР у співпраці з іншими фахівцями;
- можуть здійснювати моніторинг та корекцію поставлених цілей;
- демонструють підвищений рівень командної взаємодії та професійної рефлексії.

Форми реалізації програми:

- Теоретичні лекції – ознайомлення з концепцією SMART, алгоритмом формулювання цілей.
- Воркшопи та практикуми – робота з кейсами дітей з ООП, формулювання власних цілей.
- Ділові ігри – моделювання процесу командного ухвалення рішень.
- Рефлексійні сесії – аналіз помилок, самооцінка ефективності та корекція цілей.

Загальна тривалість навчання становить 10 годин. Тематичний план програми поданий у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1.

**Тематичний план програми професійного розвитку команди
супроводу з формування та реалізації SMART-цілей
дитини з освітніми труднощами**

№	Тема	Години
1	Принципи та структура SMART-цілей у педагогічній практиці	2
2	Використання SMART-цілей для планування розвитку дитини з особливими освітніми потребами	2
3	Командна робота над SMART-цільми: узгодження дій фахівців команди супроводу	2
4	SMART-цілі як інструмент розроблення індивідуальної програми розвитку (ІПР)	2
5	Оцінювання, корекція та рефлексія ефективності SMART-цілей у роботі з дитиною	2

***Зміст програми професійного розвитку команди супроводу
з формування та реалізації SMART-цілей
дитини з освітніми труднощами***

Тема 1. Принципи та структура SMART-цілей у педагогічній практиці.

Поняття SMART як основа чіткого та доказового цілепокладання в роботі з дітьми з освітніми труднощами. Конкретність результату як визначення чіткої поведінки або навички. Вимірюваність як наявність індикаторів оцінювання прогресу. Досяжність як відповідність мети актуальним можливостям дитини. Релевантність як узгодження цілей з реальними потребами та профілем розвитку. Обмеженість у часі як визначення терміну виконання та етапності. Розмежування загальних побажань і реальних навчальних цілей на основі даних спостереження, оцінювання та індивідуальних потреб дитини. SMART-цілі як структурний елемент Індивідуальної програми розвитку та орієнтир для скоординованої роботи команди супроводу.

Тема 2. Використання SMART-цілей для планування розвитку дитини з особливими освітніми потребами.

Алгоритми побудови SMART-цілей з урахуванням індивідуальних особливостей та освітніх потреб дитини. Визначення пріоритетів розвитку: навички безпеки, соціальної взаємодії, функціональності та покращення якості життя. Опора на попередні навички як необхідна умова для формування складніших цілей: імітація, моторика, розуміння інструкцій, базові комунікативні реакції. Побудова послідовності розвитку навичок — від простих до комплексних, із поступовим збільшенням вимог. Ускладнення завдань за параметрами: складність дії, тривалість виконання, кількість компонентів та рівень самостійності дитини. Визначення умов узагальнення навички: індивідуальне заняття, робота в групі, зміна середовища, перенесення в повсякденні ситуації. SMART-цілі як інструмент структурованого планування втручання та прогнозування динаміки розвитку. Погодження цілей з командою супроводу та батьками для забезпечення узгодженості дій і єдиного освітнього маршруту.

Тема 3. Командна робота над SMART-цілями: узгодження дій фахівців команди супроводу.

Розподіл ролей членів команди супроводу у процесі формування та реалізації SMART-цілей. Участь педагога, асистента учителя, практичного психолога, логопеда, реабілітолога та батьків у визначенні пріоритетів розвитку дитини. Техніки командної взаємодії під час обговорення ІПР та створення узгодженої індивідуальної стратегії підтримки. Міждисциплінарний підхід як основа інтеграції фахових даних та різних точок зору в єдине освітнє рішення. Ефективна комунікація між фахівцями: обмін інформацією, регулярні зустрічі, фіксація проміжних результатів. Взаємний зворотний зв'язок як інструмент корекції цілей та адаптації педагогічних стратегій. Створення узгодженого освітнього маршруту на основі спільних рішень команди супроводу.

Тема 4. SMART-цілі як інструмент розроблення індивідуальної програми розвитку (ІПР).

SMART-цілі як основа структурування ІПР та логічної побудови освітнього маршруту дитини. Міждисциплінарний підхід до формування цілей: участь педагогів, психологів, логопедів, асистентів, реабілітологів та батьків. Адаптація цілей до можливостей і функціоналу кожного фахівця команди супроводу. Узгодження методів підтримки, стратегій роботи та навчальних ресурсів відповідно до поставлених цілей. Вибір систем збору даних: частота фіксації, умови отримання даних, контекст спостереження, узагальнення навички у різних середовищах. Поступовість у формуванні навички: зменшення рівня підтримки, збільшення тривалості виконання, ускладнення дії, розширення соціальних, сенсорних і ігрових компонентів діяльності. SMART-цілі як ключовий елемент розділу 12 ІПР “Додаткові напрями роботи”, із прикладами коректних формулювань та критеріїв досягнення.

Тема 5. Оцінювання, корекція та рефлексія ефективності SMART-цілей у роботі з дитиною.

Системи вимірювання прогресу дитини у виконанні SMART-цілей у різних умовах: індивідуальне заняття, групове середовище, сімейний контекст, навчальна діяльність. Відстеження узагальнення навички у ширшому контексті повсякденного життя. Критерії ефективного моніторингу: частота виконання дії, точність навички, рівень самостійності, перенос навички у нові ситуації та середовища. Фіксація проміжних результатів як інструмент об’єктивного оцінювання динаміки розвитку. Процедури командного аналізу зібраних даних та формування спільних висновків щодо успішності втручань. Корекція SMART-цілей відповідно до отриманих результатів і зміни потреб дитини. Спільна рефлексія команди супроводу та перегляд ІПР для забезпечення актуальності й ефективності освітнього маршруту.

Запропонована програма професійного розвитку забезпечує системне розуміння SMART-цілей як інструменту якісного планування, реалізації та оцінювання індивідуальної підтримки дитини з особливими освітніми

потребами. Використання єдиних підходів, узгоджена командна взаємодія та опора на об'єктивні дані створюють умови для послідовного розвитку навичок дитини, підвищують ефективність ІПР та сприяють формуванню доказової, скоординованої й орієнтованої на потреби дитини освітньої практики.

3.2. Методичні рекомендації щодо реалізації програми професійного розвитку команди супроводу з формування та реалізації SMART-цілей дитини з освітніми труднощами

У контексті сучасних вимог до діяльності команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами особливої уваги потребує вивчення ефективних моделей професійного розвитку, які довели свою результативність у реальних умовах функціонування закладів освіти. Прикладом такого підходу є практико-орієнтована програма підвищення компетентності фахівців (жовтень 2018 – травень 2019 рр.), реалізована у низці шкіл за участю команд супроводу та представлена у дослідженні викладачів кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Університету Грінченка [17]. Програма передбачала поєднання різних форм активного навчання, зокрема командних занять, групових дискусій, виконання практичних завдань у малих групах, відеоаналізу професійних дій учасників, рефлексивно-аналітичних сесій і командного коучингу.

Важливою особливістю зазначеної програми була її спрямованість не лише на підвищення кваліфікації педагогів, а й на залучення батьків дітей з особливими освітніми потребами до навчального процесу. Такий підхід забезпечив формування справжньої партнерської взаємодії всередині команди підтримки та сприяв розвитку довіри між усіма учасниками освітнього процесу. Учасники тренінгу відзначали особливу цінність регулярного експертного коучингу, який дозволяв поступово оволодівати навичками командної взаємодії, спільного планування цілей та ефективної

підтримки дітей з ООП у навчальному середовищі. Отримані результати засвідчили значущість системної командної співпраці та експертного супроводу у формуванні професійної готовності педагогів і батьків до ефективної реалізації інклюзивного підходу [17].

Враховуючи позитивний досвід подібних ініціатив, розроблена нами програма професійного розвитку також передбачає безпосереднє навчання команди супроводу у закладі освіти під керівництвом координатора з інклюзивної освіти. Функцію координатора виконує фахівець (консультант) інклюзивно-ресурсного центру, який організовує процес навчання, надає методичний супровід та сприяє командному формуванню SMART-цілей розвитку дитини.

Нижче подано орієнтовні плани конспектів занять, які можуть бути використані під час навчання команди супроводу безпосередньо на базі закладу освіти.

Заняття 1. Принципи та структура SMART-цілей у педагогічній практиці

Форма: тренінг

Тривалість: 2 год.

Мета:

- формувати розуміння логіки та принципів SMART-моделі у плануванні розвитку дитини;
- продемонструвати переваги застосування SMART-цілей у процесі індивідуалізації освітнього маршруту;
- навчити аналізувати сформульовані цілі індивідуальної програми розвитку (ІПР) на відповідність критеріям SMART.

Очікувані результати: Учасники розуміють сутність SMART-підходу, можуть розрізняти ефективні й неефективні формулювання цілей.

Хід заняття:

Етап	Мета	Дії тренера	Дії учасників	Час	Матеріали
1. Вступ	Налаштування на роботу	Привітання, визначення очікувань («Чого я хочу навчитися сьогодні?»).	Формулюють очікування, озвучують.	10 хв	Фліпчарт
2. Теоретичний блок	Ознайомлення з критеріями SMART	Демонструє презентацію . Пояснює: S, M, A, R, T.	Роблять короткі записи.	20 хв	Презентація
3. Вправа «SMART чи не SMART?»	Засвоєння критеріїв	Роздає картки з прикладами цілей. Просить визначити, які відповідають SMART.	Обговорюють, аргументують вибір.	20 хв	картки, маркери
4. Кейс-аналіз ІПР	Практичне застосування	Вибирає ціль із ІПР і демонструє, як переформулювати її за SMART.	У групах створюють свій варіант.	25 хв	ІПР, шаблони
5. Рефлексія	Усвідомлення цінності методу	Обговорюють, що змінилося в розумінні після вправи.	Записують висновки.	15 хв	листи зворотного зв'язку

Заняття 2. Використання SMART-цілей для планування розвитку дитини з особливими освітніми потребами

Форма: інтерактивний практикум

Тривалість: 2 год.

Мета: Навчити формулювати SMART-цілі у сферах розвитку: інтелектуальній, мовленнєвій, сенсорній, соціальній, емоційно-вольовій.

Очікувані результати:

Учасники вміють спільно визначати та формулювати SMART-цілі для дітей з ООП у різних сферах розвитку, використовуючи дані ІПР.

Хід заняття:

1. Вступ. Мотивація (10 хв)

Тренер пропонує гру «Ціль чи побажання?». Учасники обирають твердження, що є ціллю.

2. Теоретичне нагадування (15 хв)

Коротко повторюються критерії SMART, демонструється таблиця зі сферами розвитку.

3. Практична робота в групах (50 хв)

Кожна група отримує індивідуальну програму розвитку дитини з ООП.

Завдання: у командах сформулювати по дві SMART-цілі в кожній сфері розвитку дитини, забезпечивши відповідність критеріям конкретності, вимірюваності, досяжності, релевантності та обмеженості в часі.

Формат: «Протягом ____ тижнів дитина буде ____ у ____ з ____ випадків».

4. Презентація результатів (25 хв)

Кожна група коротко представляє свої цілі, отримує зворотний зв'язок.

5. Рефлексія (10 хв)

Тренер підсумовує, що використання SMART-підходу дозволяє відстежувати поступ дитини та ефективно координувати зусилля всієї команди супроводу.

Заняття 3. Командна робота над SMART-цілями: узгодження дій фахівців команди супроводу.

Форма: рольова гра

Тривалість: 2 год.

Мета: Відпрацювати навички командної взаємодії у формуванні SMART-цілей.

Очікувані результати:

Учасники демонструють здатність до міждисциплінарної співпраці, розуміють функції кожного фахівця.

Хід заняття:

1. Вступ (10 хв)

Тренер пояснює сценарій гри: засідання команди супроводу (психолог, логопед, асистент, учитель, батьки).

2. Розподіл ролей (10 хв)

Учасники отримують ролі, короткі описи завдань.

3. Моделювання засідання (60 хв)

- Обговорення індивідуальних освітніх потреб дитини на основі її ІПР.
- Спільне формулювання трьох SMART-цілей у різних сферах розвитку.
- Заповнення протоколу постановки цілей.

4. Аналіз і обговорення (30 хв)

Тренер ставить запитання: Чи легко було домовитись? Які аргументи були найвагомішими?

5. Рефлексія (10 хв)

Обговорення: як досягти єдності в команді супроводу.

Заняття 4. SMART-цілі як інструмент розроблення індивідуальної програми розвитку (ІПР).

Форма: практичне заняття

Тривалість: 2 год.

Мета: формувати вміння педагогічних працівників формулювати SMART-цілі з урахуванням рівня підтримки, необхідного дитині з особливими освітніми потребами.

Очікувані результати:

Розрізняють адаптації/ модифікації та можуть визначити, який тип підтримки є доречним для конкретної освітньої ситуації. Можуть аналізувати і коригувати некоректні цілі, перетворюючи їх на SMART-орієнтовані формулювання.

Хід заняття:

1. Вступ (10 хв)

Обговорення понять «адаптація» і «модифікація».

2. Аналіз прикладів (30 хв)

Тренер демонструє невдалі цілі, учасники пропонують SMART-варіанти.

3. Групова робота (45 хв)

Учасники отримують завдання скласти SMART-цілі для дітей із різним рівнем підтримки.

4. Обговорення (25 хв)

Порівняння результатів, визначення оптимальних формулювань.

5. Підбиття підсумків (10 хв)

Тренер акцентує: SMART-ціль — це орієнтир для усієї команди, а не лише одного фахівця.

Заняття 5. Рефлексійна сесія. Аналіз і корекція SMART-цілей

Форма: круглий стіл

Тривалість: 2 год.

Мета: Закріпити здобуті знання, виробити алгоритм самооцінювання ефективності SMART-цілей.

Очікувані результати:

Уміють самостійно оцінювати якість власних SMART-цілей за критеріями конкретності, вимірюваності, досяжності, релевантності та визначеності в часі. Можуть коригувати та вдосконалювати свої цілі, виявляючи слабкі місця та покращуючи формулювання відповідно до потреб дитини з ООП

Хід заняття:

1. Вступ (10 хв)

Коло: «Що я взяв/взяла з цього курсу?»

2. Вправа «SMART-діагностика» (40 хв)

Кожен учасник оцінює власні SMART-цілі за чек-листом.

3. Обговорення результатів (30 хв)

Учасники діляться прикладами, отримують поради колег.

4. Підсумок (20 хв)

Формування особистих рекомендацій щодо подальшого вдосконалення.

Розгорнутий план-конспект заняття 2 подано у додатку Д. Усі практичні матеріали добираються з урахуванням категорій дітей з освітніми труднощами, які навчаються у закладі, та відповідного рівня наданої підтримки.

Методичні поради координатору / тренера

1. Структура та логіка проведення занять:

- На кожному занятті передбачати короткий теоретичний блок, який плавно переходить у практичну частину.
- Завершувати кожне заняття рефлексією — індивідуальною, груповою або через чек-лист SMART.
- Дотримуватись структури: вступ → актуалізація → теорія → практика → рефлексія → підсумок.
- Чітко регламентувати час на кожний етап (вказувати таймінг для учасників).

2. Використання інтерактивних методів

- Активно застосовувати методи: кейс-аналіз, мозковий штурм, робота в групах, ділові ігри, фасилітація, моделювання командних засідань, рольові сценарії.
- Залучати учасників до обговорення через запитання відкритого типу (наприклад: “Що було найскладнішим у формулюванні цілі?”).
- Дотримуватися принципу рівної участі — кожна група має можливість представляти свої напрацювання.

3. Практична орієнтованість занять

- Забезпечувати постійний зв’язок між теоретичним матеріалом та реальними ІПР учасників.
- Використовувати витяги з ІПР як навчальні кейси.

- Практичні завдання мають бути спрямовані на створення конкретних SMART-цілей, які можна одразу внести в ІПР.
- Для вправ використовувати формат: *“Протягом ____ дитина буде ____ у ____ з ____ випадків...”*.

4. Візуалізація та навчальні матеріали

- Активно застосовувати візуальні інструменти: схеми SMART, таблиці, шаблони цілей, матрицю компетенцій.
- Показувати приклади коректних і некоректних цілей — бажано у форматі до/після.
- Використовувати презентації, фліпчарти, стікери, шаблони для групової роботи.
- Під час гри чи практикуму використовувати рольові картки, протоколи засідань, зразки таблиць ІПР.

5. Робота з групами та командна динаміка

- Формувати групи так, щоб у кожній були представники різних професій (вчитель, логопед, психолог тощо).
- Під час рольових ігор моделювати реальні ситуації засідання команди супроводу.
- Стежити за тим, щоб кожен учасник мав можливість висловитися, особливо під час захисту SMART-цілей.
- За необхідності — застосовувати фасилітаторські техніки (коло, “уявний мікрофон”, “мозаїка думок”).

6. Акцент на командній взаємодії

- Пояснювати значення командного узгодження цілей ІПР.
- Наголошувати, що SMART-ціль — це не індивідуальна робота фахівця, а рішення всієї команди.
- Під час ділової гри тренер має слідкувати за тим, щоб учасники аргументували свої пропозиції з позиції потреб дитини, а не власних переваг.

7. Робота з помилками та запобігання типових проблем

- Пояснювати типові помилки у формулюванні цілей (нечіткість, відсутність терміну, надмірна складність).
- Заохочувати учасників самостійно знаходити помилки у некоректних формулюваннях.
- Використовувати вправи “Знайди проблему”, “Перепиши у форматі SMART”, “SMART чи не SMART”.

8. Уніфікація підходів та документації

- Використовувати узгоджений шаблон SMART-цілей для всіх учасників.
- За можливості — одразу демонструвати, як сформульована SMART-ціль виглядає у розділі ІПР.
- Показувати, як цілі пов’язуються з адаптаціями та модифікаціями, і що “не SMART-цілі” зазвичай не дозволяють виміряти прогрес.

9. Застосування рефлексивних інструментів

- Використовувати різні способи рефлексії: письмову, усну, роботу в парах, індивідуальні чек-листи.
- Пропонувати учасникам формулювати власні професійні SMART-цілі наприкінці кожного заняття.
- Давати запитання: “Що було найважчим у створенні SMART-цілі?”, “Який інструмент сьогодні був найкориснішим?”, “Що я зміню завтра у своїй роботі?”

10. Дотримання етичних і психологічних умов

- Створювати атмосферу підтримки і безпеки — учасники мають право помилятися.
- Поважати позицію кожного члена команди, навіть якщо погляди різняться.
- Пояснювати, що SMART — це інструмент, а не оцінка професійного рівня.

11. Підготовка тренера перед початком заняття

- Ознайомитися з ІПР учасників (або кейсами, які вони нададуть).
- Підготувати картки SMART/не SMART, фрагменти ІПР, таблиці.
- Продумати запитання для дискусії й рефлексії.
- Забезпечити наявність технічних матеріалів: ноутбук, проектор, маркери, фліпчарт, друковані навчально-методичні матеріали.

12. Забезпечення сталості результатів

- Наприкінці курсу рекомендується надати учасникам підсумкові рекомендації, перелік помилок, шаблони.
- За можливості — організувати *місяць післятренінгової підтримки* (наприклад, онлайн-консультацію).
- Заохочувати команду до ведення папки “SMART-цілі класу/групи”.

Отже, розроблена програма професійного розвитку створює структуровані умови для формування у команди супроводу спільного підходу до постановки й реалізації SMART-цілей та забезпечує методичну основу для підвищення якості індивідуального планування розвитку дитини з освітніми труднощами.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі було обґрунтовано та представлено методичне забезпечення підвищення професійної компетентності команди супроводу щодо формування й реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.

Запропонована програма ґрунтується на міждисциплінарному підході, що забезпечує узгодженість дій усіх членів команди супроводу у процесі формування ІПР. Використання SMART-моделі дозволяє конкретизувати очікувані результати розвитку дитини, зробити цілі вимірюваними, досяжними й релевантними до індивідуальних освітніх потреб. Програма включає п'ять занять, кожне з яких спрямоване на розвиток конкретних

умінь: від розуміння логіки SMART-підходу — до формування командних SMART-цілей, від роботи з кейсами — до самостійної розробки та корекції цілей у реальних ІПР.

Проведений аналіз успішної української практики, підтверджує доцільність системного, довготривалого та командного підходу до підвищення кваліфікації педагогів і залучення батьків до процесу формування цілей розвитку дитини. Це стало підґрунтям для включення до авторської програми елементів коучингу, рефлексійних сесій, аналізу ІПР та моделювання засідань команди супроводу.

Методичні рекомендації, розроблені у межах розділу, окреслюють ключові принципи ефективного проведення тренінгів: поєднання теорії та практики, використання інтерактивних методів, роботу з реальними кейсами, фокус на командній динаміці та рефлексії. Особливу увагу приділено уніфікації підходів до формулювання SMART-цілей, роботі з типовими помилками та забезпеченню сталої професійної підтримки команди супроводу.

Отже, розроблене методичне забезпечення створює цілісну систему професійного розвитку команди супроводу, яка сприяє підвищенню якості формування та реалізації SMART-цілей, забезпечує узгоджене командне ухвалення рішень та підвищує ефективність індивідуальної програми розвитку дитини з ООП. Запропонована програма може бути впроваджена у практику закладів освіти та адаптована відповідно до контингенту дітей і рівня підтримки, забезпечуючи реальне підвищення якості освітньої та корекційно-розвиткової роботи.

ВИСНОВКИ

У магістерській кваліфікаційній роботі здійснено комплексне теоретичне, методичне та емпіричне дослідження проблеми підвищення компетентності команди психолого-педагогічного супроводу щодо формування та реалізації SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами. Актуальність роботи зумовлена нагальною потребою забезпечення якісного інклюзивного освітнього процесу, який спирається на чітке цілепокладання, міждисциплінарну взаємодію фахівців та індивідуалізацію освітньої траєкторії дитини.

Теоретичний аналіз дозволив встановити, що у країнах із розвиненою інклюзивною практикою (США, Канада, Велика Британія, Фінляндія тощо) SMART-підхід виступає ключовим механізмом планування розвитку учня, інтегрованим у створення індивідуальних освітніх планів. Особливого значення там набувають: наявність спеціально підготовленого координатора команди (SENCO), чітка структура ІПП/ІЕР, системна міждисциплінарна співпраця та регулярний моніторинг динаміки розвитку. Аналіз українського досвіду показав, що, попри наявність нормативно-правових засад роботи команди супроводу, існують суттєві труднощі: фрагментарність підготовки педагогів до технології SMART, нечіткість алгоритмів командної взаємодії, недостатність практичних інструментів та відсутність окремої координуючої посади.

Емпіричне дослідження засвідчило, що рівень сформованості компетентності команди супроводу щодо SMART-цілей є переважно недостатнім: учасники нерівномірно володіють понятійним апаратом, часто плутають цілі із завданнями, не дотримуються критеріїв вимірюваності та часової визначеності, мають труднощі у виокремленні пріоритетних сфер розвитку дитини. Це підтвердило потребу у створенні спеціальної програми професійного розвитку, орієнтованої на систематизацію знань, оволодіння

практичними навичками та формування вміння працювати в міждисциплінарній команді.

Розроблена в межах роботи програма професійного розвитку команди супроводу ґрунтується на міжнародних практиках, принципах командної взаємодії, структурі ІПР, технології SMART та враховує реальний рівень підготовки педагогів. Вона містить теоретичний, практичний і тренінговий компоненти, що забезпечують поетапне формування компетентностей: від розуміння сутності SMART-підходу — до вміння формулювати довготривалі цілі, операціоналізувати завдання, визначати індикатори досягнення та узгоджувати дії всіх учасників команди.

Методичні рекомендації, створені на основі аналізу дослідження, містять інструменти, шаблони та приклади, які можуть бути використані інклюзивно-ресурсними центрами, педагогами закладів освіти та батьками як практичні орієнтири для підвищення ефективності командної роботи над ІПР.

Узагальнення результатів дозволяє стверджувати, що досягнуто мети дослідження — теоретично й емпірично обґрунтовано та розроблено програму професійного розвитку команди супроводу, спрямовану на формування та реалізацію SMART-цілей розвитку дитини з освітніми труднощами.

Отже, результати магістерської роботи мають вагоме практичне значення й можуть бути використані в діяльності ІРЦ, закладів освіти та у системі післядипломної педагогічної освіти для підвищення якості інклюзивного навчання та розвитку дітей з освітніми труднощами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Васильєва Г.І., Фень М.В. Сутність поняття «міжпрофесійне співробітництво» в команді супроводу в умовах інклюзивного навчання. *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 73. С. 95–101. URL : <http://www.innovpedagogy.od.ua>
2. Велика українська енциклопедія. Анкетування. Київ: ДНУ «Енциклопедичне видавництво», 2013–2024. URL : <https://vue.gov.ua>
3. Гапочка Я.О., Токарева Н.М. Стратегія розвитку суб'єктності фахівців команди супроводу дитини з ООП. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 5. С. 741–751. URL : <http://www.irbis-nbuv.gov.ua>
4. Гейко Т.М. SMART цілі – досяжність успіху дитини з ООП в складанні ІПР : презентація. Миколаїв, 2021. URL : <https://timoshivska.ukr.school>
5. Державна служба якості освіти України. Дослідження якості інклюзивного навчання для дітей з особливими освітніми потребами. 2020–2021. 78 с. URL : https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2021/04/02/Doslidzhennya_yakosti_inkluzyvnoyi_osvity_1_02_04.pdf
6. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
8. Заплатинська А.Б. Укладання індивідуальної програми реабілітації з урахуванням SMART-цілей. *Інноваційні підходи у реабілітації дітей з ООП*. Київ, 2020. С. 122–126.
9. Компанець Н.М., Луценко І.В. Моделювання індивідуального розвитку дитини з ООП в умовах інклюзивного ДНЗ : навч.-метод. посіб. Київ, 2017. 66 с.

10. Лорман Т., Деспелер Д., Харві Д. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі : практ. посіб. Київ: Плеяди, 2011. 296 с.
11. Мартинчук О.В. Концепція підготовки майбутніх спеціалістів спеціальної освіти до професійної діяльності в інклюзивному освітньому середовищі. *Збірник наукових праць ХІСТ Університету «Україна»*. 2018. № 1. С. 49–53.
12. Мартинчук О.В. Професійна діяльність спеціальних педагогів інклюзивних навчальних закладів у країнах з високим рівнем розвитку освітніх систем. *Актуальні питання корекційної освіти: зб. наук. праць*. 2018. Вип. 12. С. 188-201.
13. Мартинчук О.В. Проблема кадрового забезпечення освіти осіб з ООП у контексті євроінтеграційних змін в Україні. *Корекційно-реабілітаційна діяльність: стратегії розвитку у національному та світовому вимірі: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції* (21 листопада 2024 р., м. Суми). 2024. С. 330–334.
14. Мартинчук О.В., Бородата Ж., Гомон Я., Кордиш Ю. Аналіз міжнародного досвіду підготовки вчителя спеціальної освіти. *Освіта осіб з особливими потребами*. 2023. С. 332–337.
15. Мартинчук О.В., Дуб'юк Н.Б. Актуальність моделювання професійного профілю координатора інклюзивного навчання. *Соціально-психологічна підтримка особистості*. матеріали Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції (08 жовтня 2024 р., м. Київ). Київ. столич. ун-т ім. Б. Грінченка, 2024. С. 49-51.
16. Мартинчук О.В., Скрипник Т.В. Алгоритм психолого-педагогічного супроводу учнів молодшого шкільного віку з ООП. *Вчені записки ТНУ ім. Вернадського*. 2021. № 2. С. 163–168.
17. Мартинчук О.В., Скрипник Т.В., Найда Ю.М., Софій Н.З. Шляхи підвищення інклюзивної компетентності педагогів групи супроводу дітей з ООП. *Society. Integration. Education*. 2020. Т. IV. С. 70–83.

18. Мартинчук О.В., Скрипник Т.В., Федоренко О.Ф., Найда Ю.М., Заєркова Н.В. Проблеми сучасного кадрового забезпечення інклюзії в Україні. *Суспільство та національні інтереси*. 2024. № 4 (4). С. 485–497.
19. Паливода А.В. Планування, спрямоване на кожного учня: посібник. Київ, 2012. 86 с.
20. Подласий І.П. Педагогіка : навч. посіб. Київ: Академія, 2006. 576 с.
21. Порошенко М.А. Інклюзивна освіта : навч. посіб. Київ: Агентство «Україна», 2019. 300 с.
22. Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у ЗЗСО: Постанова КМУ № 957 від 15.09.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua>
23. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП: Наказ МОН № 609 від 08.06.2018. URL : <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-primirnogo-polozhennya-pro-komandu-psihologo-pedagogichnogo-suprovodu-ditini-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami>
24. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП: Наказ МОН № 1713 від 09.12.2024. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1982-24#Text>
25. Скрипник Т.В. Специфіка міждисциплінарного командного супроводу в інклюзії. *Актуальні питання корекційної освіти*. 2019. № 14. С. 302–313.
26. Скрипник Т.В. Місце і роль соціально-психологічних ресурсів в освіті дітей з ООП. *Психологічний часопис*. 2018. № 5. С. 142–156.
27. Скрипник Т.В. Удосконалення змісту діяльності фахівців інклюзивних закладів: ерготерапічний підхід. *Неперервна професійна освіта*. 2020. № 3. С. 7–15.
28. Скрипник Т.В. Розроблення SMART-цілей для дитини з ООП. *Спеціальна освіта: стан та перспективи*. Харків, 2017. С. 10–13.

29. Скрипник Т.В. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом : навч.-метод. посіб. Київ, 2015. 78 с.
30. Скрипник Т.В., Ганевіч С.-М., Заєркова Н.В. Планування супроводу дітей з ООП з опорою на SMART-цілі. *Актуальні проблеми соціальної роботи*. Дрогобич, 2024. С. 109–114.
31. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Софій Н.З., Таран О.П. Діяльність батьків у команді супроводу. *Педагогічні інновації*. 2024. Вип. 1(32). С. 84–90.
32. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Софій Н.З., Бабич Н.М. Координація команди супроводу дітей з особливими освітніми потребами в аспекті управлінської діяльності. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розвитку*. 2023. Вип. 22. С. 103–119.
33. Скрипник Т.В., Мартинчук О.В., Софій Н.З., Тищенко Л.А. Координатор інклюзивного навчання як виклик для українських фахівців – учасників команд супроводу дітей з особливими освітніми потребами. *Науковий журнал Хортицької академії*. 2023. Вип. 1(8). С. 148–156.
34. Шеремет М.К., Ленів З.П. Стан сформованості SMART-інформаційного критерію готовності фахівців до інклюзії. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Т. 72, № 4. С. 273–285.
35. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. посіб. Київ: Либідь, 2002. 560 с.
36. Якісне інклюзивне навчання: to do list для директора школи. *Державна служба якості освіти України*. URL : <https://sqe.gov.ua>
37. A Guide to the Individualized Education Program. Ed. Küpper L. NICHCY. Office of Special Education Programs, 2000. URL : <https://www.ed.gov/sites/ed/files/parents/needs/speced/iepguide/iepguide.pdf>
38. ARCJC. 6 Principles of IDEA: IEP. URL : <https://www.arcjc.org/gethelp/classestraining/idea/ideaiep.html>

39. Creating S.M.A.R.T. Goals. The Ohio State University. Office of Business & Finance. 2018. URL : <https://busfin.osu.edu>
40. ERIC. Full text EJ1182587: SMART or Not? Writing Specific, Measurable IEP Goals. Teaching Exceptional Children. 2018. URL : <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1182587.pdf>
41. Guide to Using SMART Objectives. Canadian Society of Landscape Architects. 2024. URL : <https://www.csla-aapc.ca>
42. IEP_VAP22_SMART-Goals. Virginia Department of Education. 2022. URL : https://vap.vkcsites.org/wp-content/uploads/2023/09/IEP_VAP22_SMART-Goals.pdf
43. Inclusive teacher strategies. NSW Government – Education. URL : <https://education.nsw.gov.au>
44. Martynchuk O., Skrypnik T., Naida J., Sofiy N. Ways to increase the inclusive competence of pedagogical staff of special needs support team. *Society. Integration. Education.* 2020. Vol. IV. P. 70–83. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2020vol4.5006>
45. Modules Autism Internet. URL : <https://autisminternetmodules.org/>
46. The IRIS Center. Developing High-Quality IEPs. URL : <https://iris.peabody.vanderbilt.edu/uk/module/iep01/cresource/q2/p04/>
47. The School SENCO Guide. Plymouth Council. URL : <https://www.plymouthonlinedirectory.com/article/1356/The-School-Special-Educational-Needs-Coordinator-SENCO-Guide>
48. SENDCO e-learning package. Mandatory Training Group. URL : <https://www.mandatorytraining.co.uk/products/special-educational-needs-and-disability-coordinator-sendco-e-learning-package>
49. Verywell Health. Individualized Education Plan: Benefits and Services. URL : <https://www.verywellhealth.com/individualized-education-plan-5222023>
50. Why are SMART goals utilised in inclusive education? *SCISPACE*. URL : <https://typeset.io>

51. SMART Goals : Guidelines & Examples : A Support Tool for the Continuing Competency Program (CCP). 2019. URL : <https://chcpbc.org/wp-content/uploads/2024/08/RO-CCP-SMART-Goals-Guidelines-Examples-2019.pdf>

ДОДАТКИ

Додаток А

Узагальнені результати оцінювання

Тип оцінювання:

Векслерівська шкала інтелекту для дітей WISC-III (психолог).

Шкала для вимірювання адаптивної поведінки Vineland ABS: розширений варіант.

Структуровані спостереження у школі (вчитель та асистент учителя).

Епізодичні спостереження (учителі, батьки, асистент учителя, Джеремі).

Оцінювання за матеріалом навчальної програми (учитель).

Результати

Ім'я дитини: Джеремі	Вік: _____	Клас/рік навчання: _____
Учитель-координатор: місіс Сміт	Дата: _____	

- Комбінований повний коефіцієнт інтелекту 58.
- Загальні труднощі за кожним субтестом (розуміння прочитаного, орфографія, писемне мовлення).
- Рівень нижче середнього в усіх сферах.
- Серйозні труднощі в соціальній сфері та розвитку моторики.
- Соціалізація: не взаємодіє з оточуючими, грається один.
- Моторика: серйозні проблеми загальної моторики. Повільний, важко долає перепони, часто втрачає рівновагу.
- На уроках загалом добре організований.
- Полюбляє уроки музики, демонструє хороший рівень успішності в цій сфері.
- Труднощі в підтримуванні позитивних соціальних стосунків: грається сам або сперечається/розпочинає бійку.
- У процесі соціальної взаємодії надто наближається до співрозмовника, втручається в його «особистий простір».
- Погано помічає можливості для позитивної соціальної взаємодії з іншими людьми, крім своєї родини.
- Люблячий і турботливий старший брат.
- У вільний час полюбляє, малювати, ліпити, майструвати.
- Проблеми з дотриманням «особистого простору».

- Рівень успішності з музики вищий за типові показники вікової групи.
- Вміє рахувати до 1000; виконує додавання, віднімання, множення та просте ділення. Добре будує прості графіки. Базове розуміння дробів. Використовує конкретні підказки.
- При читанні швидко розпізнає букви та співвідносить їх зі звуками. Низький рівень розуміння прочитаного, складнішого за тексти для 3 класу. Багато орфографічних помилок. Труднощі писемного мовлення.
- Демонструє хороші успіхи в галузі мистецтва.
- Цікавиться малюванням. Опанував складні прийоми, в тому числі зображення тіні та малювання олійними фарбами на полотні.
- Виявляються здібності в інших напрямках, зокрема в ліпленні».

Додаток Б

Зразок ІПР закордонного зразка

Програма запозичена з американського вебсайту, створеного батьками дітей з аутизмом, який містить численні посилання на методики навчання, освітні та спеціальні ресурси, інформацію про індивідуальну освітню програму (ІЕР), підтримку в галузі допоміжних технологій і засобів комунікації, правові аспекти, що стосуються інвалідності, матеріали щодо сенсорних порушень, поведінкових труднощів, а також спеціалізовані каталоги та додаткові джерела для педагогів і батьків.

URL: <https://trainland.tripod.com/>

<https://trainland.tripod.com/sample.htm>

Нижче наведено зразок індивідуальної освітньої програми (ІОП) для дитини з аутизмом. Він індивідуалізований і не відображає всіх фактичних цілей та втручань, які виконуються. У міру набуття навичок додаються нові цілі, не можна стояти на місці. Зі спрощенням навичок складність зростає.

Спеціальна освіта та суміжні послуги:

Ресурс служби спеціальної освіти 7,5 годин з однолітками загального профілю, 7,5 годин не з однолітками загального профілю (ресурсний персонал)

Мова 8 годин з однолітками загального профілю, 7 годин не з однолітками загального профілю (ресурсний персонал)

Мова 0,5 години з однолітками загального профілю, 0,5 години не з однолітками загального профілю (СЛП)

Ерготерапія 0,15 годин не з однолітками загального профілю. (ерготерапевт)

Адаптована фізкультура 0,3 години не з однолітками загального профілю (адаптований вчитель фізкультури)

Це години послуг на тиждень. Загальна кількість годин/тиждень 30
Час у ресурсній кімнаті та час участі в 1-му класі будуть скориговані відповідно до його потреб та здібностей, мета полягає в тому, щоб він міг брати участь у заняттях у першому класі якомога більше часу.

Особливі міркування/пристосування: Частина міркувань, які необхідно враховувати під час розробки індивідуальної навчальної програми)

Коментарі/занепокоєння батьків та повідомлення батьків про сильні сторони та інтереси учня: доданий батьком аркуш вхідних даних

Пояснення того, як інвалідність впливає на залучення та прогрес у загальній навчальній програмі: Інвалідність впливає на його комунікативний та мовний розвиток, соціальні/особистісні навички, когнітивні здібності, моторні навички та навички самодопомоги. Усі аспекти звичайної навчальної програми адаптовані для його належної участі.

Пояснення того, наскільки, якщо таке є, учень не братиме участі з учнями без інвалідності у звичайному класі, позакласній та іншій неакадемічній діяльності: Отримуватиме індивідуальне та групове навчання з адаптивної поведінки, грубої моторики, мови, розвитку концепцій та дрібної моторики.

Участь у звичайній освіті: Братиме участь у навчанні першого класу з використанням ресурсів за потреби. Він проводитиме час у ресурсній кімнаті, працюючи над індивідуальними цілями та завданнями.

Фізичні/медичні проблеми/заходи безпеки: Алергія на помідори та молочні продукти. Потребує постійного нагляду дорослих через потенційний ризик втечі. Щодо різних ліків, дивіться поточну карту ліків в офісі.

Інші міркування:(це ті області, які необхідно враховувати під час розробки індивідуальної навчальної програми).

так - Якщо поведінка перешкоджає навчанню, розгляд відповідних поведінкових стратегій: (Додайте план поведінкового втручання). Потребує підкріплення відповідної поведінки та наслідків за неналежну поведінку (див. доданий план поведінки)

ні - якщо володіння англійською мовою обмежене, врахування мовних потреб:

ні - якщо сліпий або слабозорий, врахування необхідності навчання шрифту Брайля:

так - врахування комунікативних потреб учнів, включаючи учнів з вадами слуху: Розуміє певну мову на рівні слів та фраз, йому потрібні зображення/слова для допомоги у спілкуванні.

так - врахування потреби учня в допоміжних технологічних послугах або пристроях: система обміну зображеннями та допоміжна комунікація.

ні - врахування потреб учня щодо здоров'я.

так - розгляд можливості надання послуги подовженого навчального року (ESY) відповідно до політики та процедур округу (вирішення буде зроблено за 45 календарних днів до закінчення звичайного навчального року).

Пояснення спеціальних міркувань та необхідних адаптацій у загальній освіті, щоб учень міг бути залученим та прогресувати у

навчальній програмі загальної освіти. Потрібна підтримка у спеціальній освіті?

щоденний розпорядок – підтримка дорослих, кроки на дошці завдань, товариш-одноліток, контроль безпеки – так.

комунікація – книжка зі словами/зображеннями, спрощені команди, візуальні підказки, картинки, жести, фізична допомога. - так,

адаптивний - допомога з відвідуванням туалету та одяганням, контрольований прийом їжі - так,

когнітивний - модифікована навчальна програма та матеріали - так,

поведінковий - послідовний план модифікації поведінки - так,

соціальний - структуровані можливості для взаємодії з однолітками, чергування - так ,

моторний - сенсомоторні перерви - прогулянки, стрибки тощо – так

Область/Домен - Когнітивний та мовний

Вимірювана річна мета: Підвищить свої когнітивні здібності та свої експресивні та рецептивні мовні навички, досягнувши 80% кожної з наступних цілей:

Розпізнає 40 іменників за словом, малюнком та предметом та узагальнює їх на різні ситуації:

- a) зіставляє слово з предметом (зі словесною назвою)
- b) позначає предмет словесно

Розпізнає та ідентифікує 30 дій за словом, малюнком та діями в різних умовах

- a) зіставляє слово з малюнком дії та навпаки
- b) ідентифікує дію за словом (зі словесною назвою)
- c) позначає дію словесно

З точністю 80%

- a) зіставляє своє ім'я з 6 різними словами дії (наприклад, _____ йти)
- b) демонструє дії

Продemonструє розуміння простих причинно-наслідкових зв'язків:

- a) запитає «що це?», щоб побачити предмет у пакеті
- b) каже «йди», щоб активувати предмети
- c) під час прохання про їжу позначає продукт – демонстрація 80% володіння.

Коли йому дають прості вказівки в класі, використовуючи усні, письмові та графічні підказки, реагує належним чином у 3 з 4 спроб:

- a) вказуючи підказки
- b) самостійно

Привертає увагу слухача, коли робить запит у 3 з 4 спроб шляхом:

- a) усних запитів
- b) підняття руки

Розпізнає числа 10-20 з точністю 80%.

- a) 10-12
- b) 13-15
- c) 16-18
- d) 19-20

Самостійно визначатиме набір та рахуватиме предмети від 1 до 10, використовуючи різноманітні предмети та середовища з точністю 90%:

- a) визначатиме набір 5-10
- b) рахувати 1:1 4-7
- c) рахувати 1:1 8-10

Сприйнятливо вибиратиме предмет або зображення, коли йому пред'являтимуть словесну назву, з точністю 80%:

- a) кольори
- b) форми
- c) матеріали в класі

Відстежуватиме слова протягом 5 речень поспіль з точністю 80%:

- a) самостійно вказуватиме
- b) повторюватиме слова після прочитання йому
- c) самостійно усно вимовлятиме знайоме слово в реченні (наприклад, this, pouns)
- d) самостійно читатиме речення.

Напише літери алфавіту, своє прізвище та п'ять слів з 3 літер між рядками на відстані 2 дюйми один від одного з точністю 80%:

- a) 15 літер із показаною моделлю
- b) 26 літер із показаною моделлю
- c) прізвище
- d) 5 слів із показаною моделлю

Галузь/Домен - Соціальна та поведінкова

Вимірювана річна мета: Збільшить свою позитивну взаємодію з однолітками, виконавши 80% кожної з наступних цілей.

Буде брати участь у відповідних ігрових заходах 80% часу в усіх умовах.

- a) з дорослою моделлю
- b) дотримуючись підказок у картинках

- c) з однолітковою моделлю та підказками у картинках
- d) з однолітковою моделлю

Вітатиме інших, коли вони вітають його, кажучи «привіт» у 4 з 5 можливостей:

- a) за допомогою словесних підказок
- b) самостійно

Прийматиме вказівки однолітка у 4 з 5 навчальних можливостей:

- a) з дорослою моделлю
- b) дотримуючись підказок у картинках
- c) з однолітковою моделлю та підказками у картинках
- d) з однолітковою моделлю

Вкаже свій бажаний вибір усно, запитуючи його.

Коли у функціональному середовищі йому ставлять запитання щодо бажаних/не бажаних пунктів, він дає ствердну/відмовну відповідь (так/ні) відповідно до потреби у 3 з 4 випадків.

- a) використання картки зі словами «так/ні» та вербальне моделювання
- b) усне говоріння «так/ні»

Дотримуватиметься свого щоденного розпорядку в ресурсній кімнаті без підказок 80% часу

- a) жести
- b) відсутність підказок

Буде брати участь у відповідній поведінці під час уроків та спеціальних заходів 80% часу

- a) сидіти тихо протягом десяти хвилин
- b) сидіти тихо та без стимуляції протягом 5 хвилин

Самостійно перейде до наступної заняття за своїм візуальним розкладом у класі 1-го класу 80% часу, коли йому дається картка з підказками

- a) велике слово/маленьке зображення
- b) тільки слово

Галузь/домен – Ерготерапія

Вимірювана річна мета: Розширюватиме та узагальнюватиме свої навички дрібної моторики та самодопомоги в різних умовах та для різних осіб

Для успішного узагальнення навичок дрібної моторики та самодопомоги отримуватиме консультації ерготерапії щодо:

- a) набуття дрібної моторики та зорово-моторних навичок

- b) щоденного сенсорного харчування
- c) зміцнення верхньої частини тіла
- d) дій із самоогляду – годування, одягання, відвідування туалету.

Більше пропозицій щодо ІЕР

Ще кілька ідей щодо цілей тощо...

Загальна мета: Усі цілі та завдання будуть узагальнені на всі середовища. Кожна мета та завдання не вважатимуться досягнутими, доки учень не продемонструє навичку в кількох середовищах. Коли навичка набувається з використанням одного матеріалу, вона буде узагальнена на кілька неідентичних подібних матеріалів.

Галузь/Домен - Когнітивна та мовна

Вимірювана річна мета: Підвищить свої когнітивні здібності та свої експресивні та рецептивні мовні навички, отримавши 80% кожної з наступних цілей:

1. Розпізнає 30 іменників за словом, малюнком та об'єктом та узагальнює їх на різні середовища:
 - a) зіставляє слово з малюнком та малюнок зі словом
 - b) зіставляє слово з об'єктом (зі словесною назвою)
 - c) позначає об'єкт словесно
2. Розпізнає та ідентифікує 30 дій за словом, малюнком та дій у різних середовищах:
 - a) зіставляє слово з малюнком дії та навпаки
 - b) ідентифікує дію зі словом (зі словесною назвою)
 - c) позначає дію словесно.
3. Буде рецептивно розпізнавати об'єкти за формою, використовуючи різноманітні матеріали та узагальнюючи їх для різних ситуацій з точністю 90%:
 - a) коло
 - b) квадрат
 - c) трикутник
 - d) зірка
 - e) серце
 - f) ромб
 - g) прямокутник
 - h) овал

4. Буде розпізнавати числа 1-10 з точністю 80%.

- a) 1-3
- b) 4-7
- c) 8-10

5. Коли йому дають прості вказівки в класі, використовуючи усні, письмові та графічні підказки, він реагуватиме відповідно у 3 з 4 можливостей:

- a) з допомогою руки або руки над рукою
- b) самостійно.

Галузь/домен: Когнітивна

Вимірювана річна мета: Покращить свої концептуальні знання, функціональну гру та навички імітації в дошкільному середовищі. Нові цілі (наступні кроки) будуть додаватися в міру досягнення попередніх.

1) Зможе усно ідентифікувати 5 основних форм та 8 кольорів під час уроку за 3 послідовні спостереження

- a) форми - коло, квадрат, трикутник, ромб, прямокутник
- b) кольори - червоний, жовтий, синій, зелений, фіолетовий, помаранчевий, чорний, білий

2) Буде брати участь у різноманітних функціональних ігрових заходах протягом шкільного дня (нанизування намистин, будівництво з кубиків, використання художніх матеріалів, гра на сенсорному столі тощо) за 4 спостереження на тиждень.

3) Буде брати участь в уявних іграх (таких як переодягання, приготування їжі, гра в будиночок, поведінка як тварина тощо) за 2 спостереження на тиждень.

4) Буде імітувати іграшкові та кубічні структури однолітків або дорослих під час робочого часу за 5 спостережень.

Галузь/Домен: Соціальна/Поведінкова

Вимірювана річна мета: Збільшить свою соціальну взаємодію та належну поведінку в груповому середовищі. Нові цілі будуть додаватися в міру досягнення попередніх.

1) Буде реагувати або ініціювати взаємодію з однолітком під час уроку 1 раз на день.

2) Буде брати участь у діяльності по черзі з дорослими або однолітками протягом шкільного дня протягом

- a) 2-3 чергувань

b) 4-5 чергувань.

3) Буде звертати увагу на людину/предмет/подію, яка є у центрі уваги під час занять у невеликій групі, протягом зростаючого часу

a) 1-2 хвилини

b) 3-4 хвилини

c) 5-6 хвилин.

4) Буде постійно отримувати позитивне вербальне та фізичне підкріплення (обійми, похвала, лоскотання тощо), коли він буде брати участь у відповідній поведінці (залишатися в групі, виконувати завдання чи проєкт тощо) протягом шкільного дня.

5) Коли він не виконує вказівки, його буде перенаправлено (візуально, вербально та фізично) на виконання вказівок або виконання завдання протягом шкільного дня.

6) Буде правильно відповідати на соціальні запитання у 80% випадків.

a) як тебе звати?

b) скільки тобі років?

c) хто твій брат?

d) як звати твого собаку?

тощо...

Галузь/Домен: Адаптивна поведінка/Дрібна та загальна моторика.

Вимірювана річна мета: Покращить свої навички самообслуговування в одяганні та користуванні туалетом. Покращить свої дрібні моторні навички в малюванні та вирізанні. Виконуватиме грубі моторні дії, відповідні його віку. Нові цілі для кожної цілі будуть додаватися в міру досягнення попередніх.

1) Намагатиметься ходити до туалету в туалеті 1 раз на день за підказкою дорослого.

2) Одягатиметься самостійно (підтягуватиме штани, взуватиме взуття, одягатиме/зніматиме пальто) у відповідний час протягом шкільного дня за:

a) допомогою дорослого.

b) самостійно.

3) Використовуватиме різноманітні художні та письмові матеріали (олівці, фарби тощо) для створення абстрактних картин під час роботи в невеликій групі за 5 спостережень.

4) Самостійно триматиме ножиці та папір для вирізання під час роботи в

невеликій групі за 5 спостережень.

5) Імітуватиме горизонтальні, вертикальні та кругові рухи письмовим приладдям під час роботи в невеликій групі за 5 спостережень.

6) Продемонструє наступні навички грубої моторики після усної команди під час гри в гуртку, спортзалі або на свіжому повітрі у 3 спостереженнях для кожної навички

- а) стрибки на 2 ногах
- б) кидання м'яча дорослому або однолітку
- с) удар ногою по м'ячу в ціль
- д) ловля кинутого йому м'яча
- е) стрибки на 1 нозі
- ф) ходьба вгору та вниз по сходах зі швидкістю 1 фут на крок.

Галузь/Домен: Когнітивна

Вимірювана Річна мета: Братиме участь у часі читання книг та прибирання. Він покращить свою здатність висловлювати свій вибір.

1) Вказуватиме на 5 іменованих картинок у книзі («покажи мені _____») під час читання книги або роботи протягом 3 спостережень.

2) Висловлюватиме вибір між 2 об'єктами (вказуючи, жестикулюючи або оповідаючи), щоб спланувати, де він буде під час роботи, або вибирати предмети для роботи протягом щоденного розпорядку дня в класі протягом 5 спостережень.

3) Дістане запитуваний предмет з полиці або поверне предмет на його місце, зіставляючи предмет із зображенням під час роботи або прибирання з підказками у 5 спостереженнях.

Галузь/Домен: Мовлення.

Вимірювана річна мета: Покращити звукоутворення мовлення.

1) Імітуватиме вибрані слова CVC, зберігаючи обидві приголосні з точністю 80% протягом 5 спроб протягом 2-3 місяців (наприклад, мама, кажан, ліжко, тато, чоловік, сковорода, погладити, покласти, верх, улюбленець). 2) Імітуватиме 10 орально-моторних дій

за моделлю та інструкцією «зроби це» з точністю 80%.

- а) піджати губи.
- б) закрити губи.
- с) клацнути язиком
- . d) висунути язик. е

-) фиркати.
- f) помаранчевий.
- g) втягнути губи
- . h) звук /K/.
- i) звук /sssss/.
- j) відкрити рот (нижня щелепа).

3) Виконуватиме послідовно 2 орально-моторні дії за моделлю та інструкцією «зроби це» з точністю 80%.

4) Імітуватиме 5 складів CV та 5 складів VC з точним виголошенням голосних з точністю 80%.

- о (як у слові mow)
- а (як у слові cat)
-) о (як у слові hot)
- и (як у слові under)
- е (як у слові tree)

Галузь/Домен: Мовлення Мова

Вимірювана річна мета: Покращить свої навички виразної мови.

- 1) Буде імітувати слова, змодельовані дорослими, у 3 з 5 спроб.
- 2) Буде відповідати на запитання, використовуючи узгоджені словесні наближення у 3 з 5 спроб.
 - а) що це? (мітка)
 - б) де це? (розташування: в, на, під, вгорі, внизу)
 - с) хто це? (ім'я людини)
- 3) Буде використовувати 10 узгоджених словесних наближень для запитів: їжа, зміна місця розташування, гра, потреби у 3 з 5 спроб (слова будуть визначені відповідно до того, як демонструє інтерес).
- 4) Буде використовувати символ, слово, предмет або жест для позначення наступних мовних функцій у 3 з 5 спроб.
 - а) запитувати предмет або дію
 - б) протестувати проти предмета або дії
 - с) робити вибір
 - д) коментувати
 - е) відповідати на запитання «так/ні»
- 5) Позначатиме поширені предмети, розуміння яких він продемонстрував на основі рецептивних цілей у 3 з 5 можливостей.

Галузь/домен: Мовлення Мова

Вимірювана річна мета: Покращить свої рецептивні/експресивні мовні навички .

1) Узагальнюватиме однокрокові інструкції, засвоєні на занятті АВА, у 3 з 5 можливостей (визначатиметься шляхом координації з навчальною командою)

2) Показуватиме/торкатиметься вибраних:

a) частин тіла

b) предметів

c) місць

d) людей

на запит з точністю 80%

3) Братиме участь у чотирьох різних піснях, виконуючи дії або співаючи слова

a) гребли, гребли, гребли свій човен

b) крихітний павук

c) маленький чайник

d) мерехтіти, мерехтіти, маленька зірочка

щодо валової моторики/адаптивної моторики

: Набуде 2 або більше нових навичок валової моторики та узагальнюватиме ці навички плюс ті, які він вже знає, на різні ситуації та осіб.

1. Навчиться грати в ловлю м'яч протягом дедалі тривалішого часу. (почати з 3 хв.) Спочатку навчиться грати з вчителем, потім з одним однолітком і, нарешті, щонайменше з 2 однолітками. Навичка буде продемонстрована в класі, в спортзалі та на ігровому майданчику.

2. Навчиться бити ногою по м'ячу (можливо, футбольному) протягом дедалі тривалішого часу (почати з 3 хв.). Спочатку навчиться грати з вчителем.....те саме, що й вище.

3. Буде слідувати за вчителем або однолітком через послідовність ігрових завдань протягом зростаючого періоду часу. Також навчиться дотримуватися простого графіку «повністю виконано» за картинками або словами, коли грається самостійно на ігровому майданчику.

Галузь/Домен: Комунікація:

Вимірювана Річна мета: Продемонструє здатність реагувати на письмову та просту розмовну мову, а також спілкуватися за допомогою символів у

зображеннях та слів.

1. Коли йому задають питання про бажані/не бажані предмети у функціональному середовищі, він відповідатиме відповідними кивками головою, голосовою відповіддю (так/ні) та/або презентацією символів PECS «так» або «ні».
2. Отримавши прості вказівки в класі, використовуючи письмові, усні та малюнкові підказки, він відповідатиме належним чином у 75% випадків.
3. Буде відповідати на запитання про те, що він робив під час діяльності, генеруючи фразу з 1-2 компонентів із картинками. Це може включати обведення відповідного зображення.
4. Буде відповідати на картку з картинкою письмовими відповідями у 75% випадків наступним чином:
 - а. Вчитель піднімає картку, визначає мітку, вибираючи відповідну написану картку. Також відповідає на зворотний бік. Коли піднімають написане слово, вибирає відповідну картку із зображенням.
- Ціль 1: Мітки/Іменники від 30 до 100 цілей (оберіть кількість)
- Ціль 2: Агенти/Люди або Тварини від 10 до 20
- Ціль 3: Дії від 15 до 30
- Ціль 4: Агент + Дія або Дія + Агент (наприклад, Мама, Стрибок)
- Ціль 5: Агент + є + Дія

(якщо це занадто просто, додайте наступне)

Відповідатиме на запитання «Бачиш?» та «Маєш?», вибираючи відповідне слово.

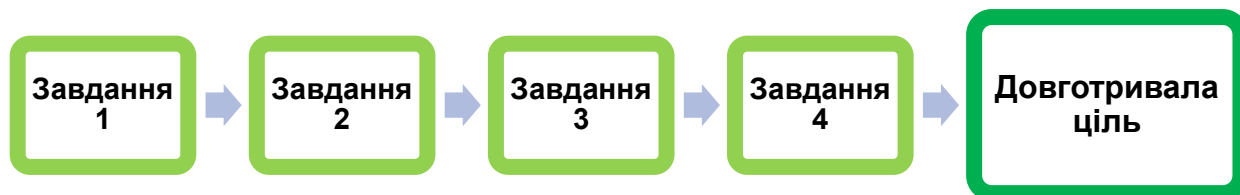
На запитання «Бачиш?» тримайте предмети або картинку на столі та не давайте _____ їх мати. Пред'явіть картку із запитанням «Бачиш?» _____ вибирає з набору слів правильну(і) відповідь(і).

На запитання «Маєш?» покладіть предмет у руку _____. Нехай він відповість, вибравши відповідну письмову картку.

5. Спілкуватиметься за допомогою системи PECS. Він навчиться використовувати ще 20 символів, що позначають продукти харчування, види діяльності, та контрольні слова, у різних ситуаціях з кількома партнерами по спілкуванню. Спочатку з вчителями, а потім з однолітками.

Додаток В

Алгоритм формулювання SMART-цілі за методикою Софі Марі Ганевіч в кольорі

Шаблон для цілей

Нинішній рівень:

Визначає базові 2 емоції (сумний, веселий) та причини їх виникнення.

Довгострокова ціль:

Через 1 рік Федір буде відповідно реагувати на емоції інших людей,
відповідно до
80 % ситуацій в школі та вдома

Завдання 1:	Завдання 2:	Завдання 3:	Завдання 4:
Федір буде розпізнавати емоції за допомогою візуальних карток 5 з 10 на заняттях з психологом через 2 місяці	Федір буде зображувати мімічно 7 з 10 визначені емоції самостійно на заняттях у психолога через 4 місяці	Федір зможе визначити 7 з 10 емоцій під час рольової гри чи модельованої ситуації або в казці чи мультику та визначити причину виникнення цієї емоції через 7 місяців	Федір зможе відповідно до життєвої ситуації реагувати, проявляти необхідну емоцію у 80% випадках та реакцію через 12 місяців в повсякденному житті

--	--	--	--

У кожної цілі, треба писати слово чи фразу з кожної колонки

S - конкретна	М - вимірювана	А - досяжна	Р - релевантна	Т - визначена в часі
Контекст, в якому буде перевірятися навичка	Система вимірювана, тобто як всі члени команди погодяться з тим, що ціль набута? + додаткові критерії (швидкість тощо)	Рівень підтримки за потреби	Ця навичка покращить життя учня, тому що він/вона зможе...	Коли команда планує оновити програму?
На перервах	80% випадків	самостійно	Пріоритети:	Через 1 рік
На заняттях з математики	100% випадків	3 візуальною підтримкою	1/ Безпека	Через 3 місяця
Вдома	1, 2, 3... раз на день / на тиждень, на місяць	3 фізичною підтримкою	2/ Комунікація	До кінця навчального року
У магазині	У межах 3 секунд	3 жестової підтримкою	3/ Соціальні	До 31.05.2025
	До 7.00 кожного дня	3 вербальної підтримкою	4/ Функціональні	
	Протягом 10 хвилин		5/ Академічні	
			Навичка ПРЯМО пов'язана з кінцевою навичкою, що вивчається	

ДОДАТОК Г

АНКЕТА

(<https://forms.gle/St6QMNLzqvT1k2Ej8>)

Шановний/а колего!

Дякуємо Вам за Вашу віддану працю, професіоналізм та підтримку дітей з особливими освітніми потребами!

Запрошуємо взяти участь у дослідженні, заповнивши анонімну анкету, яка допоможе зрозуміти Ваш досвід, виклики та потреби у роботі з дітьми з ООП.

Ваші відповіді є конфіденційними і будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Будемо вдячні, якщо Ви знайдете 15 хвилин для її заповнення.

Розділ 1. Загальні відомості

1. **Посада:**

- ☐ Вихователь
- ☐ Учитель початкових класів
- ☐ Асистент учителя / вихователя
- ☐ Практичний психолог
- ☐ Логопед / корекційний педагог
- ☐ Соціальний педагог
- ☐ Інше: _____

2. **Стаж педагогічної діяльності:**

- ☐ До 3 років
- ☐ 3–10 років
- ☐ Понад 10 років

3. **Стаж роботи у сфері інклюзивної освіти:**

- ☐ До 1 року
- ☐ 1–3 роки
- ☐ 4–7 років
- ☐ Понад 7 років

Розділ 2. Обізнаність зі SMART-підходом

4. Чи можете Ви пояснити сутність SMART-підходу до постановки цілей?

- ☐ Так, можу чітко назвати критерії SMART та навести приклади застосування

- ☐ Знаю загальні принципи, але важко навести приклади
 - ☐ Чув(ла) про SMART, але не можу пояснити зміст
 - ☐ Не знайомий(а) із цим підходом
5. Чи згодні Ви з твердженням, що ціль — це індивідуальний очікуваний результат у засвоєнні знань, формуванні вмінь і навичок, поведінки учня?
- ☐ Так
 - ☐ Ні
 - ☐ Свій варіант: _____
6. Яке із поданих тверджень найбільше відповідає сутності технології SMART?
- ☐ Цілеспрямований розвиток тих сфер, у яких дитина потребує допомоги
 - ☐ Формування перспективних цілей розвитку
 - ☐ Індивідуальний очікуваний результат у засвоєнні знань
7. Який варіант найбільше відповідає значенню аббревіатури SMART?
- ☐ Конкретність, вимірюваність, досяжність, актуальність, визначеність у часі
 - ☐ Перелік із п'яти критеріїв, що підвищують імовірність досягнення мети
 - ☐ Підхід, що допомагає перетворити розпливчасті ідеї на чіткі завдання
8. Чи можете Ви послідовно назвати основні етапи формування SMART-цілей у роботі з дитиною?
- ☐ Так, можу повністю відтворити алгоритм
 - ☐ Частково
 - ☐ Лише загальні принципи
 - ☐ Не знайомий(а) з алгоритмом
9. Опишіть, які кроки включає алгоритм формування SMART-цілей у контексті освітнього процесу:

Розділ 3. Практичне застосування SMART-підходу

10. Уважно ознайомтесь із ситуацією.
- Мишко, 6 років, вперше прийшов до школи. На уроках він не завжди розуміє інструкції вчителя, коли вчитель просить відкрити зошит чи взяти олівець, Мишко плутається, потребує повторних пояснень або зовсім не виконує завдання.*
- Яка з цілей сформульована відповідно до SMART-підходу?
- ☐ Протягом 6 тижнів Мишко зможе правильно виконати просту інструкцію вчителя у 3 з 5 спроб без нагадування у 80% навчальних днів
 - ☐ Протягом 2 місяців Мишко почне краще виконувати інструкції
11. Складіть приклад SMART-цілі для дитини, яка має труднощі з концентрацією уваги:

12. Чи поділяєте Ви думку, що такі сфери розвитку дитини — безпека життя, комунікативні, соціальні, академічні навички та самостійність — є базою для визначення довгострокових цілей?

- ☐ Так
☐ Ні
☐ Свій варіант: _____

13. Проранжуйте сфери розвитку дитини за значущістю (1 — найважливіша, 5 — найменш важлива):

Сфера розвитку	Ранг
Безпека життя	_____
Комунікативні навички	_____
Соціальні навички	_____
Самостійність	_____
Академічні навички	_____

Розділ 4. Труднощі, досвід і ставлення до SMART

14. Яким є перший крок у застосуванні SMART-підходу?

- ☐ Проведення оцінювання та збір даних про дитину
☐ Узгодження мети з батьками
☐ Складання характеристики класу
☐ Формулювання загальної мети розвитку дитини.

15. Яка з наведених цілей є більш конкретною?

- ☐ Дитина буде краще читати
☐ Протягом 4 тижнів дитина читатиме вголос 5 речень без помилок у 3 з 5 спроб
☐ Протягом навчального року дитина значно покращить свої навички читання
☐ Учень навчиться правильно читати.

16. Яка з наведених цілей є вимірюваною?

- ☐ Учень покращить свої навички письма
- ☐ Протягом 1 місяця учень зможе написати диктант із 50 слів з не більше ніж 5 помилками
- ☐ Учень писатиме диктанти більш охайно та уважно
- ☐ Учень навчиться писати краще.

17. Яка ціль більш реалістична для дитини з труднощами у навчанні?

- ☐ За 2 тижні дитина зможе прочитати вголос усі букви та склади української абетки
- ☐ За 2 тижні дитина прочитає 10 простих слів без допомоги у 4 з 5 спроб
- ☐ За 2 тижні дитина опанує техніку швидкого читання та зможе прочитати абзац без помилок
- ☐ За 2 тижні дитина навчиться читати невелику книжку з 10 сторінок без допомоги

18. Яка з наведених цілей є більш релевантною потребам дитини з труднощами у навчанні письма?

- ☐ Протягом 1 місяця дитина навчиться рахувати до 100 без помилок
- ☐ Протягом 1 місяця дитина писатиме своє ім'я правильно у 4 з 5 спроб
- ☐ За 2 тижні дитина навчиться писати короткі речення з 5 слів без помилок
- ☐ За 2 тижні дитина писатиме диктант із 20 слів без помилок

19. Яке формулювання більше відповідає SMART-підходу?

- ☐ Дитина навчиться писати речення правильно
- ☐ Протягом 6 тижнів дитина напише 5 простих речень без граматичних помилок у 3 з 5 спроб
- ☐ Дитина писатиме грамотно й охайно
- ☐ Дитина покращить свої навички письма протягом навчального року

20. Що є найбільшою складністю у формулюванні SMART-цілей?

- ☐ Недостатнє розуміння методики
- ☐ Відсутність часу
- ☐ Відсутність міждисциплінарної співпраці
- ☐ Складнощі при оцінюванні результатів
- ☐ Інше: _____

21. До індивідуальної програми розвитку дитини з труднощами в навчанні було внесено SMART-ціль: «Протягом 2 місяців дитина читатиме короткий текст із 5 речень та відповідатиме правильно щонайменше на 3 із 5 запитань за змістом». Під час проміжного оцінювання виявилось, що дитина стабільно читає лише окремі слова й не може зрозуміти зміст тексту. Які Ваші подальші дії?

- ☐ Залишити ціль без змін, адже дитина ще має час
- ☐ Скоригувати ціль, зробивши її більш досяжною (наприклад, читати 10 окремих слів без помилок у 4 із 5 спроб)
- ☐ Вилучити ціль із програми та замінити її іншою
- ☐ Свій варіант _____

22. Наведіть приклад SMART-цілі для ІІР дитини з труднощами у читанні:

23. Оцініть за шкалою 1–5 доцільність використання SMART-цілей:

1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ☐

24. Які переваги та труднощі Ви бачите у використанні SMART-цілей?

25. Чи поділяєте Ви думку, що ефективною основою для індивідуального планування є саме цілепокладання за SMART-підходом?

- ☐ повністю погоджуюсь
- ☐ частково погоджуюсь
- ☐ не погоджуюсь
- ☐ важко відповісти

26. Поясніть, чому, на Вашу думку, SMART-цілі можуть бути важливим інструментом у роботі з дітьми, які мають освітні труднощі.

27. Хто найчастіше ініціює формулювання SMART-цілей?

- ☐ Я сам(а)
- ☐ Психолог
- ☐ Заступник директора / методист
- ☐ Інший член команди
- ☐ Не застосовуються SMART-цілі
- ☐ Інше: _____

28. Чи готові Ви брати активну участь у формулюванні SMART-цілей разом із командою супроводу?

- ☐ Так
- ☐ Частково
- ☐ Ні

29.Що мотивує Вас брати участь у постановці SMART-цілей?

☐ Можливість зробити внесок у розвиток дитини

☐ Бажання працювати в команді

☐ Вимога адміністрації

☐ Інше: _____

Дослідження проводиться в межах магістерської роботи студентки Київського університету імені Бориса Грінченка.

Додаток Д

Заняття 2. Використання SMART-цілей для планування розвитку дитини з особливими освітніми потребами

Форма: інтерактивний практикум

Тривалість: 2 години

Мета:

Навчити учасників формулювати SMART-цілі у сферах розвитку дитини з ООП: інтелектуальній, мовленнєвій, сенсорній, соціальній, емоційно-вольовій.

Очікувані результати:

- учасники розуміють сутність SMART-підходу;
- уміють адаптувати формулювання цілей під конкретну дитину та сферу розвитку;
- узгоджують між собою цілі команди супроводу;
- демонструють готовність використовувати SMART-цілі в ІПР.

1. Вступ. Мотивація (10 хв)

Мета етапу: налаштувати учасників на практичну роботу та актуалізувати поняття “ціль”.

Хід:

1. Тренер пропонує інтерактивну гру «**Ціль чи побажання?**»
 - На слайдах / картках демонструються твердження.
 - Учасники визначають, що з цього є “ціль”, а що – “побажання”.
 - Обговорюється, чому саме так.

Приклади тверджень:

Твердження	Ціль чи побажання?
Дитина має краще поводитися на уроці	побажання
Протягом 3 тижнів дитина залишатиметься на уроці без втечі з класу у 4 із 5 спроб	SMART-ціль
Хочемо, щоб дитина розмовляла повними реченнями	побажання
Протягом місяця дитина вживатиме 3–5 простих речень для опису малюнка у 4 із 5 випадків	SMART-ціль

Підсумок:

Тренер підкреслює: SMART-ціль конкретизує, що саме, за який час і як ми перевіримо.

2. Теоретичне нагадування (15 хв)

Мета: оновити знання про критерії SMART та пов'язати їх із сферами розвитку.

Хід:

1. Тренер демонструє слайд/плакат із аббревіатурою SMART:

Літера	Значення	Питання для перевірки
S (Specific)	Конкретна	Що саме має робити дитина?
M (Measurable)	Вимірювана	Як ми це побачимо / порахуємо?
A (Achievable)	Досяжна	Чи реально це досягти за визначений час?

Літера	Значення	Питання для перевірки
R (Relevant)	Відповідна	Чи відповідає мета реальним потребам дитини?
T (Time-bound)	Обмежена в часі	До якого терміну плануємо результат?

2. Тренер показує таблицю сфер розвитку:

Сфера	Приклади навичок
Інтелектуальна	аналіз, логічне мислення, узагальнення
Мовленнєва	словниковий запас, граматики, зв'язне мовлення
Сенсорна	сприйняття кольору, форми, звуку, простору
Соціальна	взаємодія з однолітками, дотримання правил
Емоційно-вольова	контроль емоцій, мотивація, доведення справи до кінця

3. Практична робота в групах (50 хв)

Мета: навчитися формулювати SMART-цілі у п'яти сферах розвитку, виходячи з реальної ІПР.

Хід:

1. Учасники діляться на 3 групи:

- **Група 1:** Ігор (інтелектуальні освітні труднощі)
- **Група 2:** Захар (соціоадаптаційні освітні труднощі)
- **Група 3:** Анастасія (функціонально-мовленнєві освітні труднощі)

2. Кожна група отримує копію ІПР дитини (або короткий опис).

3. Завдання групи:

- розробити по 2 SMART-цілі в кожній із п'яти сфер розвитку;
- записати їх у шаблон.

Шаблон для роботи групи:

Сфера	SMART-ціль (формулювання)	Термін	Критерій оцінки виконання
Інтелектуальна	Протягом ____ тижнів дитина буде ____ у ____ з ____ випадків		
Мовленнєва			
Сенсорна			
Соціальна			
Емоційно- вольова			

Приклади готових SMART-цілей:

- **Інтелектуальна:**
Протягом 4 тижнів Ігор самостійно класифікує 5 предметів за двома ознаками (форма і колір) у 4 із 5 спроб.
- **Мовленнєва:**
Протягом 2 місяців Анастасія правильно вживатиме закінчення у 8 з 10 фраз під час діалогів.
- **Сенсорна:**
Протягом 3 тижнів Захар називатиме кольори основної гами у 4 із 5 ситуацій на занятті.

– **Соціальна:**

Протягом місяця Ігор вітатиметься з дорослими самотійно у 4 із 5 випадків.

– **Емоційно-вольова:**

Протягом 5 тижнів Захар завершуватиме завдання без відволікання у 3 із 4 спроб.

4. Презентація результатів (25 хв)

Хід:

- Представники груп коротко озвучують свої цілі (1–2 з кожної сфери).
- Тренер і колеги дають зворотний зв'язок за критеріями SMART: “Чи конкретна?”, “Чи вимірювана?”, “Чи відповідає потребам дитини?”.
- За потреби формулювання коригуються.

Метод: використання “фліп-чарту SMART”, де тренер позначає, які елементи дотримані (☒ або ☐).

5. Рефлексія (10 хв)

Мета: усвідомити значення SMART у командній роботі.

Хід:

1. Вправа «Світлофор»:

Учасники піднімають картки трьох кольорів:

 – “готовий застосовувати”;

 – “потрібна практика”;

 – “поки не розумію, як”.

2. Обговорення:

- Що допомагає нам робити цілі реалістичними?
- Як SMART підтримує взаємодію команди?

3. Тренер підсумовує: SMART — це не формальність, а інструмент, що допомагає координувати роботу команди супроводу, бачити прогрес і планувати наступні кроки в ІПР.

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ до Воркшопу 2

Бланк для групової роботи

Завдання: розробити SMART-цілі у п'яти сферах розвитку дитини з ООП.

Сфера розвитку	SMART-ціль	Термін	Критерії оцінки
Інтелектуальна			
Мовленнєва			
Сенсорна			
Соціальна			
Емоційно-вольова			

Пам'ятка: Як перевірити SMART-ціль?

Критерій	Запитання	Відповідь
S — Specific (конкретна)	Що саме має робити дитина?	
M — Measurable (вимірювана)	Як ми побачимо результат?	
A — Achievable (досяжна)	Чи реально цього досягти?	
R — Relevant (відповідна)	Чи відповідає мета потребам дитини?	
T — Time-bound (обмежена в часі)	У який термін очікуємо результат?	

3. Зразки SMART-цілей для різних сфер

Інтелектуальна: Протягом 4 тижнів дитина класифікує 5 предметів за двома ознаками у 4 із 5 спроб.

Мовленнєва: Протягом 2 місяців дитина використовує 3–5 простих речень для опису малюнка у 4 із 5 випадків.

Сенсорна: Протягом 3 тижнів дитина називає 6 основних кольорів у 4 із 5 ситуацій.

Соціальна: Протягом місяця дитина вітатиметься з дорослими у 4 із 5 ситуацій.

Емоційно-вольова: Протягом 5 тижнів дитина завершуватиме завдання без відволікання у 3 із 4 спроб.

4. Лист рефлексії учасника

Прізвище, ім'я: _____

Заклад / посада: _____

1. Що нового я дізнався(лась)?

2. Які труднощі виникли під час формулювання SMART-цілей?

3. Що планую застосувати на практиці?
